

No. 3.

30 MAR 1929

Anul II.

OBSERVATORUL

REVISTĂ
DOCUMENTARĂ
CULTURALĂ - SOCIALĂ
RELIGIOASĂ

CUPRINSUL

Renaștere — — — — — I. Teiușan
Confesiunile Sf. Augustin — — — — — A. Micu
Glasul Inimii — — — — — M. Theod. Carada

BCU Cluj IDEI OAMENI ȘI FAPTE

Viața în străinătate

† Mareșalul Foch — — — — — Dr. I. Sătăgianu

Buletin literar

Trandafiri — — — — — P. I. M. Gârleanu

Istorie și Arte

Influența Creștinism. asupra Artelor — Mio.
Un portret a lui Isus Hristos (trad. Drumul Nou)
Valul de frumusețe — — — — — A. Tufan

Schițe

Apostolii Românișmului — — — — — Dr. Em. Elefterescu

Cărți și reviste

Mîinunile lui Isus — — — — — Dr. Schäfer

CRONICA LUNARĂ

Răboj — — — — — Senex

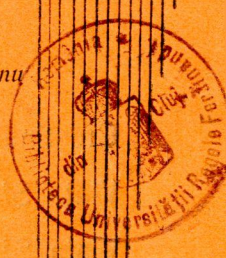
VIATA RELIGIOASĂ

Viața creștinească — — — — — P. Mateiu

DOCUMENTAȚIE

Papa în raport cu Români — — — — — M. Theodorian-Carada
Statul (*Le Fur*) — — — — — Dr. I. Sătăgianu

EFEMERIDE.

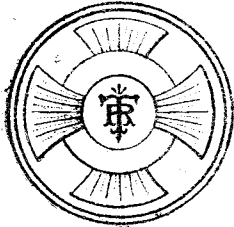

Observatorul

cultural — social — religios

Redactor responsabil :
IOAN TEIUȘAN
profesor.

Abonament pe un an Lei: 200
„ pe 1/2 an Lei: 120
Un exemplar Lei: 25

Redacția și Administrația:
BEIUȘ Jud. Bihor
Str. Pavel No. 6.

Apare lunar

Manuscrisele nu se înapoiază

Editura „OBSERVATORUL“

- Creștinul activ Lei 30.
Viața Sf. Vasile Cel Mare Lei 6.
Viața Sf. Monica, mama Sf. Augustin Lei 6.
O prietenie în umbra mănăstirii Lei 20.

Feriți-vă de presa și literatura anticreștină!

Cetiți și răspândiți „OBSERVATORUL“

Observatorul

Beiuș.

Anul II. No. 3.

Maiu 1929.

Legile moralei sunt și ale artei,

Schumann.

Cugetări mari și o inimă curată, acestea trebuie să le cerem
dela Domnul.

Goethe.

RENAȘTERE.

Jørgensen — vestitul scriitor danez — în una din
operele sale, ne dă următoarea parabolă de adânc înțeles:

Intr'o bună zi un plop, astfel s'a adresat celorlalți
arbori: Fraților! știți bine că întreg pământul este al
nostru, de vreme ce atât omul cât și animalul nu pot
ca să trăiască fără de noi. Noi alimentăm vacile, oile,
paserile etc. cu un cuvânt totul se învârtă în jurul nostru.
Numai o singură putere mai există peste noi: *soarele*,
care pretinde, că de la el atârână și a noastră viață. Dar
fraților, convingerea mea este, că aceasta e o poveste
cu care vrea să ne intimideze. Se poate oare ca noi
plantele de azi, moderne și luminate să mai credem că
nu putem trăi fără de lumina soarelui?! La aceasta
întrebare câțiva stejari bătrâni au zimbit ironic, iar
ceialalți arbori au aplaudat frenetic și aprobau spusele
popului.

Știu prea bine — continuă plopul — că între noi există
un partid ramolit: cel al bătrânilor, cari și azi mai cred
în povești. Eu însă am speranța în simțul de independență
a generației tinere. A sosit timpul ca să scuturăm

de pe noi jugul soarelui! Înainte deci în lupta pentru desrobire. Bătrânii protestară, însă glasul lor a fost năpădit de strigătele de aprobare, cari răsunau din toate părțile.

Incepem greva în contra soarelui. Ziua sistăm orice activitate și o transpunem în noapte. De aci înainte noaptea vom crește, vom înflori și vom aduce roade. Nu mai avem nevoie de soare, ne trebuie libertate. Și cu aceasta întrunirea s'a sfârșit.

În ziua următoare, oamenii au asistat la un fenomen foarte interesant. Soarele strălucea de minune, florile însă erau întoarse cu petalele spre pământ, iar arborii plecându-și frunzele s'au întors de către lumina soarelui. Iar seara atât florile cât și arborii încercau să zimbească spre strălucirea mohorâtă a luni. Acest fapt s'a repetat în mai multe zile dearândul. Dar după câteva zile, plantele au luat o înfățișare cu totul neobicinuită. Lanurile de grâu au căzut la pământ, florile s'au ofilit și frunzele au îngălbenit. Totul făcea impresia unui toamne târzii.

* * *

Nici odată — poate — nu s'ar fi putut accentua mai la timp adâncul înțeles al acestei parabole, decât acum, în zilele noastre, când în fiecare colțișor dăm de câte un *plop-orator*, care în numele libertății conștiinței, în numele emancipării de sub povoaara insuportabilă a moralei creștine dă semnalul de chemare la luptă împotriva tuturor legilor și așezămintelor, cari de 20 de veacuri au adăpostit milioane și sute de milioane de suflete, croindu-le în aceaș vreme drumul spre cultură și civilizație și așezându-le pe pedestalul pe care sunt chemate să stea. Și câtă durere ne cuprinde, când vedem cum ideile de emancipare și modernism întorc privirea societății de azi, dela lumina dădătoare de viață „a Soarelui dreptății“. O serioasă privire în furnicarul vieții de toate zilele, o simplă revistă a manifestării și produse-
lor societății de azi ni este suficientă ca să constatăm o

dureroasă deviare dela tot ce ar trebui să ne înalțe și să ne ferească.

Dar în mijlocul amarelor noastre tânguiri, o rază de lumină, glasul stejarilor bătrâni și conzervatori ne chiamă spre a ne ridica petalele sufletului spre lumina soarelui dădător de viață cu scopul, de a șterge palida culoare a unei toamne târzii, de a curăți cărările înțelenite și părăsite; glasul conștiinței drepte, chemarea sufletului învăpăiat de căldura darului de sus: chemarea AGRU-lui !!

Suntem mândrii de rezultatul dezbaterilor dela Cluj și mai recent dela Oradea. Din gura laicilor bisericii noastre s'au putut auzi cuvinte atât de înălțătoare încât credem cu tărie, că vor avea răsunet larg în rândurile societății noastre. *Da! vrem regenerare morală, regenerare națională!! Voim ca prin morala conduitei noastre să servim cu toată puterea sufletului nostru Biserica și Neamul. Creind și asigurând cele dintâi stâlpi neclintiți iar Neamului cetățeni loiali și herculi neînfricați.*

Cu Dumnezeu înainte!!

I. TEIUȘAN.

Să nu fugi în viața publică de frica loviturilor: dorința de a face să stăpânească dreptatea Mea să fie forța ta!

Cum Mă va cunoaște lumea și cum Mă va sluji, dacă biruința o lași necredincioșilor ?!

Palau: „Creștinul activ“.

„Confesiunile“ Sf. Augustin.

Literat, psiholog, artist, orator, pedagog, moralist, exeget, metafisician, istoric, filolog, apologist, teolog, geniul lui Augustin toate le-a cuprins și lămurit în așa fel că a fost cel mai puternic propagator al credinței după Sf. Pavel și cel dintâiu pedagog al Evului mediu și chiar a timpurilor moderne.

De aceea a spus Villemain: «Augustin scrie despre muzică și celelalte arte tot așa de bine ca despre liberul arbitriu; explică fenomenul intelectual al memoriei tot așa de bine precum „raționează“ despre decadența imperiului roman.» Și Mgr. Freppel în prelegerile sale dela Sorbonă a scris «I-a fost dat să îmbrățișeze în asamblul său sinteza adevărului, să pătrundă adâncimile sale, să exploreze toate părțile sale, să înțeleagă proporțiunile sale și culmea sa... spirit universal... în așa grad că noi 15 veacuri după el, noi cari am explorat toate ideile, cari am discutat toate problemele, suntem încă, credincioși sau necredincioși, siliți să luăm seamă de părerea sa, întrebându-ne pentru fiecare punct de doctrină: ce a gândit Augustin, care i-a fost părerea?»

„Confesiunile“ sale sunt mărturia cea mai vie și cea mai dramatică pe care un convertit a adus-o asupra istoriei evoluțiunii sale morale și religioase. Amatorii de autobiografie nu pot găsi material mai bogat chiar din punct de vedere al curiozității. Amintirile și autobiografiile sunt felurite. Avem pe clasicul Montaigne care în „Essais“ ale sale par'că reoglindește în personalitatea sa rafinată, omul cel mai modern. Avem individualități uriașe ca Goethe, Byron și Chateaubriand. Avem talente mai modeste ca Dumas, Musset, Sand, Michelet, Goncourt, Daudet, Renan etc... cari au vrut și ei să nă deie momente, aspecte și crâmpie din sufletul lor. „Confesiunile“ lui Musset sunt triste dar sincere, „Confesiunile“ lui *Rousseau* sunt semănate cu ciudătenii cinice, de câteva ori cu prostii nerușinate și chiar cu... neadevăruri!

Augustin mărturisește păcatele sale și rătăcirile sale intelectuale dar își mărturisește totodată credința și căința, și mărturisește întâlu și întâlu mărirea lui Dzeu. Nici egoismul, nici

trufia, nici sensualitatea bolnavicioasă ci numai recunoștința, umilită și sinceritatea au inspirat Sf. Augustin. Intreaga sa viață devine mărturisirea laudei lui Dumnezeu. Viața sa, operele sale, darurile primite și chiar rătăcirile sale măresc, glorifică pe Bunul Dumnezeu. Mărire Tatălul ceresc, iată tema generală care vine tot mereu reînnoită în fel și fel de aspecte nou și interesante. (1)
„Confesiunile“ S. Augustin cuprind 13 cărți cari se împărțesc de la sine în două părți foarte deosebite: cele 9 dintâi tratează viața sa trecută, și cele 4 din urmă starea sa sufletească în prezent, adică 12 ani după conversiunea sa.

Să examinăm momente și aspecte mai însemnate.

Iată *pruncia sa nepăsătoare* (cart. I) fără grijă dar nu fără răutăți. „Imi plăcea jocul“ mărturisește ca mai toți copiii și ne vorbește de studiile sale primare la Tagast, orașul său natal, de studiile sale secundare la Madaura. Pedagogi, părinți și preoți mult aveți de cules începând de aici. Iată acum *tinerețea sa neliniștită* (cart. II și III) frământată și neastâmpărată. Iată urmarea naturală a *crizei* morale avută la 16 ani, când sufletul e prada pornirilor egoiste ale sensualității și ale trufiei, fără ca să le cumpănească prin primirea sfintei cuminecături.

Iată-l student între studenți „*stricători*“ și stricați din „*Cartago a Venerei*“ târându-se între spinii voluptății și după aceea în mrejele ereziei maniheene.

În cărțile IV și V, Augustin caută acțiunea Dumnezeirii în viața sa de profesor la Cartagina, la Roma și la Milan. — Notăm fără întârziere, că în mijlocul rătăcirilor sale, Augustin a știut totdeauna să prețuiască suavitatea prieteniei adevărate. Tot așa după ce căzuse în erezie și chiar în scepticism, tot căuta după adevăr. Adevărul îl va găsi, în parte, în *Hortensius* lui Cicero, și dialogurile lui Plato și operele neoplatonicianilor. Il găsi pe deplin în Sf. Scriptură, mai ales în Sf. Pavel când venise furtuna

1) Cine a citit sau va citi „*Mama Sf. Augustin*“ a Mgr Bougaud (în-12 cu 493 pagini, editată de Păr. Dăianu, în 1901 la Blaj) sau cel puțin „*Sf. Monica*“ (16 pagini mic în-8° Beiuș) va rămânea cu dor de a pătrunde mai adânc în viața și spiritualitatea fermecătoare a celui mai mare geniu apusean.

pasiunilor rele, mama lui Augustin observase prea târziu pericolul. Acum ea văzu mai bine că adevărata piedică era jugul unei legături păcătoase purtat de 15 ani. Sensualitatea îngreunase sufletul lui Augustin, împiedecând flacăra credinței și a iubirii să strălucească. Monica, mama lui Plato cel creștin, cu simțul său de mamă delicată și de creștină practicantă își va da seama că lupta internă a lui Augustin va trece din minte în inimă.

În cartea sa vedem cum grația lui Dzeu cel milostiv îl trage din noroiul desfrâului și din rătăcirea trufiei și a ereziei. Pilda sfinților îndeamnă voința sa să asculte și ea invitațiile Tatălui ceresc care cheamă pe toți fiii săi! „Cuvântul lui Dzeu ne chemă pe toți iar nu toți îl ascultăm.“

Cu cartea VI și VII asistăm la conversiunea intelectuală a minții sale (cu toate că rămâne cu multe slăbiciuni morale). Vedem frământările sale intelectuale și ajutorul pe care îl găsi în neo platonism.

În cartea VIII Augustin binecuvintează pe Domnul în conversiunea sa totală, radicală. Destul rătăcise printre ființe imperfecte; sufletul său se disipase și se zăpăcise, împrăștiând și respind de geaba puterile sale. Par'că se sfărâmasă în bucăți și făcându-se praf să fie și el prada vântului care trece!

Iar Grația cerească biruise. Augustin recunoaște în cuvintele Sf. Pavel (pe care un înger îi poruncește să le citească) invitarea poruncitoare a lui Dzeu. Augustin crede. E deplin convertit.

Incepe atunci aceea minunăță *Reculegere sufletească* de la Casisiacum unde cu prieteni aleși își alcătui un fel de academie distinsă, filosofică și religioasă. Casisiacum era o moșie lângă Milano, unde Platonul creștin avu cele mai frumoase convorbiri și compuse distinse dialoguri filosofice. Casisiacum va rămânea în istoria Bisericii și a Literelor ca un model de cenacol creștin și academic totodată.

Acolo grupul distins al prietenilor își îndestulă inima prin cercetarea și găsirea adevărului teoric și practic.

În admirabila carte a X-a constatăm că iubește pe Dzeu și că nu l'a găsit afară nici în ființele cele mai înalte și fru-

moase, dar l'a găsit foarte bine și par'că a casă în adâncul sufletului său. Și după ce l'a regăsit în inima sa, îi plăcea să-L caute și să-l regăsească în toate făpturile.

Află mai ales pe Creatorul prea înțelept și prea bun în Sfta Scriptură. De aceea Augustin închină cele din urmă trei cărți numai Creațiunii și minunilor universului făcut de Dzeu în cele șase *epoce* (căci și sftul Doctor, evoluționist moderat, admite posibilitatea unor epoci lungi în loc de șase zile pentru creațiune; cuvântul ebraic *yom* însemnează și un spațiu de timp nedeterminat).

Intradevăr nimeni n'a știut ca Augustin să arate cum rațiunea prepară credința sau știința teologia și cum la rândul său credința luminată întărește, deșteaptă și mărește știința.

Tinăr se aprinse de iubire pentru înțelepciune cu citirea dialogului *Hortensius* a lui Cicero. Singur înțelese *Categoriile* lui Aristoteles și făcu din Platon cea dintâiu scară nu numai către cunoștință dar și către fericire. De cât de frământat e încă spiritul sau în *Dialogurile* sale filosofice, întru atât e de liniștită inima sa în „*Confesiunile*“ sale. Motivul este că Augustin credea mai înainte că posesiunea lui Dzeu e o posibilitate chiar pe pământ. Tot din pricina asta identifică de multe ori înțelepciunea și fericirea. Tot așa își exagera eficacitatea studiilor pentru câștigarea unirii cu Bunul Dzeu. Aici ne reamintește pe Socrate, și mai bine pe sfinții părinți capadociani: Vasile, Grigorie de Nazianză și Grigorie de Nisa. În mai multe locuri pe semne identifică înțelepciunea cu evlavie:

— «Ce vrei să știi (cunoști)? — Dzeu și sufletul — Nimic altceva? — Nimic altceva». Iată o frază caracteristică din „*Soliloquia*“ sale, iată programul lui după conversiunea sa. Nimeni n'a interiorizat creștinismul ca el și totuși un Petrarca, o Tereza, un Pascal etc.... spiritele cele mai felurite au găsit în *Confesiunile* sale propria lor istorie.

Și anume ce istorie? Istoria celor două iubiri cari să căută: iubirea infinită a lui Dzeu atrăgând iubirea omului, și iubirea noastră creată căutând instinctiv pe Dzeu și fericirea chiar atunci când fuge de ea. Pentru el religia este nu numai goana celor două iubiri cari se caută, dar și întâlnirea celor

două minți sau ființe spirituale. Cea umană numai în posesiunea celei Dzeești își găsește odihna. A pofti binele nemărginit este lucru demn de toată lauda „Goana după Dzeu este pofța fericirii“ Viziunea adevărului nemărginit este binele suprem și patria este fericirea și răsplata.

În cer, spune înțeleptul doctor hrana este adevărul, și ca duhovnic dă următorul sfat de tot optimist. «Cereți fericirea,...» Dzeu era mai prezent minții și inimii sale decât creațiunea întreagă.

De Dzeu l'a găsit tot mai bine în sine însuși, deoarece ne este nouă mai intim și mai lăuntric decât noi înșine. Adevărul – fericirea – Dzeu, acele trei idealuri fac o singură realitate care este de căutat întâiu și întâiu în noi înșine.

„Confesiunile“ sunt istoria unui suflet, istoria intimă (și totuși de o valoare universală). Autorul a pătruns în secretele minții și inimii sale și par'că prin el, cu el, în el, ne găsim pe noi înșine.

Sunt și o meditare și contemplare sau o elevațiune scrisă de un savant și de un sfânt. Aici iubirea este atât de mare cât conștiința și știința mai mare mărește iubirea.

Cartea sa are forma unei convorbire continuă, de un dialog intim cu Dzeu. Povestind, lămurind, rugându-se Augustin explorează viața sa. Nu lipsește un fel de încordare a sentimentelor care poate să obosească uneori; de asemenea subtilitatea sa în idei și expresiune poate nemulțumi.

„Confesiunile“ trebuiesc citite rar, adâncind bogăția lor ca și cum ar fi vorba de un sonet parnasian al lui Heredia! Fiecare pagină este evocarea sugestivă a unei lumi întregi.

Apologetica sa nu e abstractă: cartea sa e o apologie cu pilde vii. Sufletul său iată secretul biruințelor sale și nenumerațiilor săi învățăceli. Il putem compara numai cu sf. Ioan Pavel și Ioan Gură de Aur. Când scrie de pildă că *Psalmi* ar fi rugăciunea lui *Hristos* par'că ne deschide ceva din viața sa de intimitate cu Isusul său. Creațiunea întreagă fu pentru el oglinda dumnezeirii și fiecare ființă o treaptă de apropiere către Bunul Dzeu.

De aceea după botezul său (387) se închină exclusiv serviciului Domnului ceresc. Iniințează viața călugărească în Africa de Nord, scriind o regulă adoptată de sute de congregațiuni religioase. Trăiește viața sa monahală și după ce fu hirotonit de preot și ales de episcop. Cu toată împotrivirea sa, fu silit să primească aceste demnități. Deveni iute *stejarul* și... *stegarul* lui Hristos, apărător al credinței adevărate împotriva maniheilor, donatiștilor, pelagianilor, arianilor etc..... Duhovnic incomparabil a îndreptat pe toți către idealul evanghelic și pe fiecare după oficiul sau și chemarea sa, cu o mare „*supleț*”, ca un sf. Francisc de Sales mai târziu.

Motivul ultim al influenței sale este, admirabila contopire în el, a unui profund intelectualism cu cel mai inteligent și luminat misticism practic.

Adevărul pentru Augustin nu este un spectacol de contemplat, ci un bine pe care trebuie să ni-l asimilăm ca o hrană sufletească... Mîntea sa realizătoare, î-l conduce tot mereu la iubirea lui Dumnezeu, precum iubirea și-l conduce tot mai mult la înțelepciune.

A. Micu.

Viclenia e un semn de slăbiciune, căci mîntea omenească veritabilă stă în raport cu capacitatea de a pricepe în mod desinteresat un adevăr.

Eminescu.

GLASUL INIMII.

de M. Theodorian Carada.

Aurel Noveanu era încântat de felul cum îl ascultaseră studenții, când într'un ceas întreg și cu vervă le arătase el cât de temerar este a se mai vorbi măcar de existența unui principiu inițial, a unei forțe inteligente căreia misticii îi zic Dumnezeu.

— Nu există, credeți-mă, domnilor, nimic alt în univers decât materie, o materie ce se mișcă, dar care nu simte, nu pricepe nimic — zisese el terminându-și lecția.

Și acum, eșit afară din înbâcsita atmosferă a sălii de cursuri razele soarelui de Maiu și aerul parfumat de sălcâmie înfloriți îl îndeamnă a se mișca la aer. Privește automobilele conduse de domni eleganți, de femei cu veleități masculine ori de șoferi în uniformă, care toate alergă în fugă spre șosea, la aer. Se gândește a se sui și el într'una din mașinile ce fac de strajă împrejurul lui Mihai Viteazu, dar se răzgândește. Va face drumul spre șosea pe jos. E așa de plăcut să înaintezi printre tinerimea ce te cunoaște și te admiră, ca pe cel mai mare filosof român? Și tot atâta plăcere îi face lui Noveanu să privească la vitrinele în care-i zâmbesc flori și fructe exotice, zaharicale și făinișuri artistic înfățișate, mătăsării și pânzeturi sugestive, mobile luxoase, vechituri de preț sau pietre prețioase. Materia vecinic transformată de mâna omului îl face un moment să uite de verdeța dela șosea. Se oprește îndreptul unei marchitanii,

Din ușa prăvăliei, un tânăr se închină respectuos în fața învățatului dascăl; zâmbetul ce mijeste sub mustața negustorului silește pe Aurel Noveanu să-și îndrepte ochii asupra-i.

— Tu ești, Mirică? Nici nu te-aș mai fi cunoscut! Ești aici, acum, la prăvălia asta?

— Prăvălia mea, Domnule Aurica, răspunde cu îngânare Herman Rosianu.

— Ei, bravo! Imi pare bine că te-ai pricopsit și tu, zice Aurel Noveanu, ce revede pe negustorul din dreptul marchitaniei așa cum l-a cunoscut de mult copil de trupă, la regimentul unde își făcea el voluntariatul ca bacalaureat, cu treizeci de ani înainte. Își reamintește că după ce a slujit șase luni și a eșit ofițer în rezervă, lui Mirică i-a dăruit el uniforma particulară în care făcuse miliția. Un val de amintiri adie în mintea căruntului profesor de nu-i vine să se miște din loc. Și deodată, zărind zăbranicul dela brațul marchitanului:

— Dar de ce te-ai cernit, ori a murit maică-ta?

— Nu! Mama trăește, dar a murit Dina.

— Ce? Dina a murit? Când a murit Dina?

— Sunt azi tocmai două săptămâni de când am înmormântat-o.

— Dar ce a avut?

— Nu știu. A murit la Olkovsky, două zile după ce o operase Ghe-

orghe Nanu. S'a stins așa pe neașteptate, luând înghețată.

Noveanu, fără a mai zice un cuvânt, face stânga împrejur și o ia spre casă. Nici gând de plimbare. Simte cum îl sugrumă ceva de gât, cum i se taie picioarele. Se suie în cea dintâi trăsură ce-i iese înainte, poruncind: Repede în str. Basarabilor, lângă Sfântul Gheorghe.

Obrajii îi ard ca focul și cum ajunge acasă, trece în camera de dormit ca să-și dea cu apă rece pe obraz să se răcorească. Aici, își aduce aminte cum ultima oară, când s'a întâlnit cu Doamna Rosenzweig, a cinstit-o cu înghețată și o vede în dreptul ferestrei gustând din înghețată, întocmai așa cum făcuse când a închis ochii pe vecie. Sunt ani mulți de atunci, de mult o uitase pe ovreica aceea care cea dintâi îi dăduse să guste din paharul dulceței, dar acum când știe că Dina s'a dus, Aurel Novéanu suferă. Apa rece cu care a vrut să-și răcorească ochii, dă drumul lacrimilor ce curg șiroiu fără ca dânsul să le poată opri.

Desigur Dina, ori cât era de frumoasă, nu fusese în viața lui decât un incident, dar primul. Grație ei, dragostea lui platonice pentru Ivona Ianculescu, cu care ea aducea, nu fusese pentru Aurel Novéanu o încercare prea grea. Și în amintirea lui, cele două chipuri de oacheșe voluntare se împleteau ca într'o cunună de trandafiri și de garoafe, pe care le udă cu lacrimi ce nu se mai sfârșiau.

Dlângând ca un copil, îl surprinde ucenicu-i favorit și secretarul său, venit să-i aducă stenografiata ulți-

ma-i lecție de filosofie materialistă.

— Ați fost sublim, Domnule Profesor, și n'am pierdut nici un cuvânt din câte ați spus. Totuși vă rog aruncați-vă ochii încă odată pe notele mele, înainte de a le da la tipar.

Isaia Grozea e așa de entuziast și în odaie atâta întuneric, în cât n'a băgat de seamă că dascălul plânge.

Numai cât Novéanu a luat foile de le-a făcut bucățele și le-a asvârlit în coș, ucenicul zărind lacrimi în ochii învățătorului, a strigat.

— Ce faci, maestre?

— Ceeace sunt dator! Azi după ce am eșit dela Universitate, o întâmplare mi-a deschis ochii și am înțeles că de cincisprezece ani eu nu fac decât să otrăvesc tinerețea cu minciuni. Și asta m'a turburat adânc.

Ucenicul se uită lung la el, o întrebare îi flutură pe buze, dar Aurel Novéanu îi închide gura zicând:

— Acum nu mă mai întreba nimic. Du-te, Isaia, și mă lasă singur, căci am nevoie de o reculegere mai adâncă.

Isaia Grozea a plecat în vârful degetelor. În tăcere ca de lângă un mort ori de lângă un prunc abea eșit din pânțelele mamei sale. Iar Aurel Novéanu s'a trântit într'un jeț, pe gânduri.

Moartea Dinei i-a pus direct o întrebare, la care acum căuta răspuns. Cum adică, de acuma înainte el nu va mai vedea nici odată, dar nici odată, pe oacheșa ovreică? Și când Ivona va muri și ea, nici pe ea nu o s'o mai vadă? După moartea lui, amintirea acestor două femei, pe care le-a iubit deodată dar

în chip deosebit, va dispărea în neant? Nu, asta nu se poate, fi șoptește ceva în inimă. Dar dacă în om e ceva ce nu moare, ce nu trebuie să moară, atunci pe lume nu este numai materie, cerul nu e pustiu...

Și încet din jeț cade pe parchet și în genunchi. Vrea să se roage pentru sufletul Dinei. Filosoful nu știe însă cum. Face o sforțare și pe buze îi vine Tatăl Nostru, rugăciunea pe care o învățase dela mama lui, când era copil și purta o cruciuliță de aur la gât.

Ruga i-a uscat lacrimile și a trecut în biroul cu pereți căptușiți de cărți legate în marochin.

De acolo nu a eșit decât noaptea târziu și o săptămână nu a mai dat pe la școală. N'a primit pe nimeni, nici chiar pe Isaia Grozea, ce acum, îngrozit adăsta să vadă cum va eși maestrul din criza prin care știa că trece.

Numai el nu s'a mirat prea mult când, palid, Noveanu s'a reurcat pe catedră și și-a început cursul astfel:

— Vă spuneam, domnilor, la ultima prelegere că în univers nu e decât materie și că cel ce caută altceva, ori vor să-și explice creațiunea în chip inteligent făurită de o inteligență eternă, rătăcesc. Ei bine, domnilor, țin să vă declar că cel rătăcit eram eu....

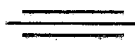
A fost o consternare. Unii din studenți au început să murmure, dar cei mai tineri au acoperit murmurul acela discret prin aclamațiuni.

Peste câteva luni, aapărut tratatul lui Noveanu „Despre Existența lui Dumnezeu“ și apoi la un an cel „Despre Nemurirea Sufletului“.

Intr'o zi, mai târziu, Isaia Grozea a îndrăznit în sfârșit să zică dascălului său :

— Nu mi-ai spus niciodată, maestre, care a fost întâmplarea ce ți-a arătat așa pe nesăbuite că materialistii se înșeală.

— Nici nu mă întreba, Isaia, căci n'aș ști să-ți spun pe înțelesul tău. Mulțumește-te să știi că atunci mi-a vorbit inima și ea mi-a luminat mintea.

Intocmai precum respectarea cultului divin este o cauză de mărire a Statelor, disprețuirea lui pricinuește decăderea lor.

Necredința este un accident: numai credința religioasă constituie starea normală a omenirii.

A. de Tocqueville.

IDEI • OAMENI • TAPTE

◎

VIATA ÎN STRĂINĂTATE

† Mareșalul Foch

O figură mult proeminentă a celor mai recente vremuri, pe cari le-au trăit cu multe emoții, cu mult entuziasm, cu multe decepții dar și cu o admirabilă victorie, s'a stins în mijlocul doliului național al poporului său și internațional, al tuturor aliaților de odinioară în sufletele cărora efortul comun — pe care l-a sistematizat atât de armonios și demn generalisimul tuturor — se mai resimte încă, transformându-se în pioasa datorie a recunoștinței și admirației.

Poporul francez, mare maestru al tuturor gamelor sentimentale și distins exaltator al virtuților și caracterelor colective sau individuale va ști să împrime ceremonialului funebru al eminentului soldat, în mâinile căruia în momentele critice a depus întreaga încredere și imensa răspundere de a-și salva Patria și de a face ca istoria să-și scrie filele cari urmară după cum le va dicta victoria sau eșecul său, toată amploara și marca mărețelor momente pe cari Mareșalul Foch le-a stăpânit.

* * *

Ferdinand Foch s'a născut la 2 Oct. 1851 în orașelul Tarbes, unde tatăl său era umil funcționar al administrației prefecturale. După ce cele dintâi studii le începu în orașelul lui de naștere ajunse elev al jezuitorilor din Saint Etienne. De aci plecă la Metz unde s'a înscris la colejiul Sf. Clément prepărându-și studiile politehnice.

În războiul din 1870 a luptat cași angajat voluntar. După război, intrat în școala militară ajunge în anul 1874 sublocotenent iar în 1879 căpitan. La aceiași dată se căsători cu dș. Bienvenue

zeștea căreia îl puse la adăpostul grijilor materiale. La 1884 este transferat la Ministerul de război de unde, terminând studiile la școala superioară de război, ajunse la marele stat major al corpului 16 din Montpellier. Cariera cea mai strălucită îi fu asigurată de aci înainte. La 1895 profesor la școala superioară de război în anul următor fu avansat locotenent colonel. În aceasta calitate și-a scris lucrările sale celebre: *Des principes de la guerre* (1903) și *De la conduite de la guerre* (1904). În anul 1907 general de brigadă, general de divizie în 1911. În timpul marelui război, Foch a fost însărcinat cu o serie de misiuni; misiuni strategice, misiuni de coordonare a cooperăției armatelor aliate dar mai ales dificila misiune a menținerii moralului pretutindeni. În cadrele acestei din urmă întră trimiterea lui Foch în Italia cu trupe de ajutor — la sfârșitul anului 1916 atunci când după o serie de ofensive germano—austriace, italienii erau cât pe aci să cedeze la Isonso.

Dupăce în mod strălucit marele soldat s'a achitat de cel mai complicate însărcinări, ajunse cel mai indicat pentru comandamentul suprem al armatelor aliate cari până atunci luptară pe cont propriu și cu un efemer sprijin reciproc. În 14 Aprilie 1918 îi fu acordată această conducere unică a marelui război iar în 7 Aug. 1918 prin decretul redactat de Clemenceau ministru de război la aceia epocă, fu numit mareșal al Franței, cea mai înaltă demnitate militară din vremurile noastre, pe care nu întârziară cu titlu onorific să i-o acorde încă și Marea Britanie și Polonia.

Generalisimul Foch a comandat operațiile militare ale victoriei celei de a doua dela Marna, care a lovit în plin rezistența germană urmându-i desastul final și armistițiul semnat de germani fără condiții și în vederea tratativelor de pace pe baza punctelor lui Vilson.

După război Franța nu s'a putut lipsi de serviciile mult încercatului soldat. Foch a fost numit președinte al comitetului interaliat militar cu sediul la Versailles. Academia franceză la ales între membrii săi.

* * *

Mareșalul Foch s'a stins în ziua de 20 Martie oră 6 seară. Parlamentul francez era în plină ședință discutând asupra Con-

gregațiilor misionare. Știrea morții mareșalului ajungând aci, Poincare președintele consiliului a comunicat-o Camerii, iar ședința a fost suspendată în semn de doliu. Ziua următoare Camera a votat funerarii naționale și un credit de 300.000 franci pentru acoperirea cheltuielilor.

Înainte morții mareșalului regina noastră Maria l'a vizitat pe ilustrul soldat, interogându-se de sănătatea care nu-i mai reveni pentru totdeauna. Nimeni nu presupunea însă desnodământul atât de apropiat. O criză cardiacă pe care n'o putu învinge închise ochii mareșalului pentru vecie. Vestea ajunsă peste hotare a impresionat adânc. Regele Belgiei, în persoană a ținut să-și exprime condoleanțele familiei mareșalului iar gestul lui frumos în fața soției defunctului pe care a oprit-o să-i facă reverențele cari revin capetelor încoronate și din contră sărutându-i El mâna, a făcut o impresie care a adaus mult devoțiunii și considerațiunilor de cari se bucură familia regală Belgiană înaintea întregii opinii publice apusene.

Din partea adversarilor de odinioară — Germania în special — ocaziunea a fost considerată binevenită pentru că valoarea militară a comandantului de la Marna să fie redusă și criticată. Presa germană îl prezenta pe Foch, cași o creatură a împrejurărilor, incomparabilă generalilor german, cari mult mai nefavorizați din toate punctele de vedere au dat dovada de mai multe calități personale eminente. Ba s'au găsit și de aceia cari nu s'au sfiit să-l apostrofeze pe Foch cu terminul sadic al unei brute însătoșată de sânge și de victime omenești. Numai intervenția calmantă a corespondenților din Paris ai ziarelor germane a putut să reducă doza necuviinței care creștea din ce în ce mai mult dincolo de Rin.

Funerariile naționale ale lui Foch au început prin expunerea catafalcului sub arcul de triumf, alături de flacăra pe veci nestinsă a eroului necunoscut. În decursul întregii zile de 24 Martie o mulțime imensă a defilat în fața rămășițelor mareșalului.

Arcul triumfurilor lui Napoleon, sub care eroul necunoscut al războiului mondial doarme împrejmuit de grija supraviețuitorilor, nouilor generații (zilnic altă și altă societate patriotică este însărcinată cu aprinderea flăcării recunoștinții și cu aranjarea nenumăratelor cununi depuse și aduse din toate colțurile lumii) a fost

iluminat jur împrejur cu becurile culorilor naționale Franceze. Și spre seara, când am ajuns și eu să trec în fața acestor moaște naționale, Place de l'Etoile (piața pe care se găsește arcul de triumf) era o mare imensă de oameni din care răsărea, pe ici pe colea, cu silueta neagră și cu coiful cernit, garda republicană.

În noaptea aceleiași zile — la ore 11 și jumătate — mareșalul Foch a fost transportat la Notre-Dame. Porțile catedralei, care a fost mărturia atâtor fapte mărețe din istoria Franței, s'au deschis macabru în întunec, lăsând să intre convoiul funebri. Făcliile cu cari garda republicană a însoțit pe parcursul de la arcul de Triumf la Notre—Dame, aceasta tristă adunare aruncau umbre uriașe, cari dănțuiau cu fanțezia unui sabat medieval pe pereții sombri ai catedralei.

Ziua următoare mareșalul Foch a petrecut-o întreagă într'o capelă a catedralei păzit de delegați ai vechilor combatanți și ingenuchiați rugându-se, de preoți cari au luptat și ei sub ordinea lui. Mulțimea n'a încetat să treacă tăcută prin fața mareșalului, care liniștit, cu fizionomia slăbită de îndelungata boală care l'a răpus și cu legendare mustață rasă, zăcea nesimțitor pe vecie.

Ceremonia înmormântării a fost fixată pe ziua de 26 Martie. La 9 ore dimineața în prezența alor doi cardinali a început prohodul. Corul și orchestra celebrei Societăți de concert a Conservatorului a dat răspunsurile. Uriașe haut — parleurs-uri au răspândit aceasta muzică funebră și sguiduitoare asupra Parisului întreg. Eu am ascultat-o de pe Place dela Concorde unde aparatul a fost instalat pe acoperișul edificiului auto-clubului francez. După terminarea prohodirei cortegiul a fost format din toate notabilitățile franceze, streine, delegații militari, nunțiul papii, înaltele fețe ale bisericii franceze, ai tuturor asociațiilor foștilor combatanți ai armatelor aliate corpul diplomatic. Armata noastră a fost bine reprezentată și i-a fost asigurat în cortegiu un loc de frunte. Generalul Presan șeful delegației noastre a fost printre cei unsprezece generali cari au ținut cordonul giulgiului tricolor care acoperea tunul pe care a fost așezat mareșalul în drumul său spre Invalizi.

Cortegiul a parcurs de la Notre Dame la Invalizi o distanță de 7 klm. de alungul căreia o mulțime imensă se înghesuia să

asiste la parada, care de la funeraliile naționale ale lui Victor Hugo, se desfășura acum pentru prima oară.

La trecerea cortegiului peste place dela Concorde au fost descărcate 21 salve de tun iar în dreptul statuei de pe această piață care reprezintă orașul Strasbourg (capitala Alsaciei) s'a cântat marseileză, imnului căruia mareșalul Foch, i-a mai consolidat accentul izbânzii.

Incet și după un mers de vreo 3 ore cortegiul a ajuns la Invalizi unde după o scurtă cuvântare a președintelui de consiliu Poincaré (care de asemenea a fost auzită pe tot parcursul prin haut—parleurs—rile instalate pe acoperisul caselor) și după ce au primit ultima defilare, încunjurat fiind de generalii și mareșalii Franței, mareșalul Foch a fost așezat în cripta a șeasa care mai era liberă, în jurul mausoleului lui Napoleon alături de Turenne, Vauban, La Tour d'Auvergne cu cari s'a înfrățit în glorie.

* * *

Moartea lui Foch în decursul desbaterilor parlamentului francez — pe cari le-a oprit pentru câteva zile — asupra congregațiilor misionare, (un memento pe cum și viața) lui a fost un permanent memento în fața francmasoneriei și indolenței de credință care i-a năpădit țara.

Mareșalul Foch a fost un creștin pătruns adânc de înțelesul acestui cuvânt. Cariera lui militară — servindu-și patria cu credință și devotamentul de care numai oamenii împăcați cu conștiința lor proprie sunt capabili — a fost o superbă desmintire a mărășăveniilor pe cari le-a debitat Renan atunci când într'o clipă lipsindu-i judecata — a afirmat-o, că nici odată un ofițer francez ieșit din școală catolică — și în special jesuită — nu va putea să se măsoare cu ofițerul german creatură a protestantismului „liberator“.

Mareșalul Foch a fost un practicant catolic. În tot decursul marelui război n'a trecut o zi în care să nu se fi cuminecat. Cu ocaziunea unei vizite de front a lui Clemenceau — pe atunci ministru de război — acesta a sosit chiar pe timpul când comandantul suprem al armatelor aliate își împlinea datoriile de creștin pe cari și le-a impus cu hotărârea unui soldat. Aghiotantul mareșalului, care primise ministrul, grăbi să-l informeze despre lipsa șefului de la cartierul general dar voi să-l cheme de urgență,

„Lasă-l, zise Clemenceau, care de altfel era un ateu încăpăținat, poate altfel victoria e mai sigură“. Când, cu ocaziunea unei recepții câțiva admiratori ai mareșalului îi adresară exagerate elogii, el le răspunse: „Eu am fost instrumentul Providenței. Eu aveam să iau decisiuni de cari depindeau mii și mii de vieți umane. Le studiam, le consultam, dar în conjecțiile cele mai grave, nu ajungeam la evidențierea soluționării care se impunea. Trebuia oare să încep ofensiva sau să mai aștept? La dreapta sau la stânga? Șanșele și probabilitățile erau de ambele părți. Atunci, epuizând mijloacele pe cari mi le furniza puterea mea, eu făceam un act de încredere în Providență și începeam“.

Mareșalul Foch știa că „în marele acțiuni trebuie a face în totdeauna binele și că gloria trebuie să fie precedată de virtuți“. Iată pentru ce a putut-o spune președintele Consiliului Poincaré în discursul său funebru că „pentru Foch nu exista de cât o singură superioritate adevărată, aceea a caracterului“. El a văzut toate aspectele „meseriei“ sale prin aceasta prismă și ca urmare toate definițiile lui, în materie militară, sunt pătrunse de un adânc element moral filosofic. „Războiul — zicea el — este o măsurare a forțelor morale; lupta este ciocnirea a două voințe; victoria este superioritatea morală a învingătorului și depresia morală a invinsului“. Chiar pentru aceasta când în 11 Nov. 1918 Foch era stăpânul situației — cum a spus-o Poincaré — și când a putut să impună condițiile armistițiului pentru complectă satisfacere a dreptății și în vederea păcii, sau să continue lupta pentru satisfacerea unui orgoliu împrăștiind noi hecatombe pe pământul Franței el s'a aplecat în fața umanității pentru că „pentru El războiul nu a fost un scop, ci un mijloc“ pentru a-și apăra patria, onoarea și drepturile. Iar Poincaré terminându-și discursul închinându-se în fața aceluia care servind Franța a servit umanitatea și care a trăit întotdeauna cu gândul fixat la viața cea de dincolo, a redat opinia generală și unanimea a tuturor oamenilor de bine.

Se putea oare ca Providența să nu fi fost alături de aceia cari o lăsau stăpâna faptelor lor? Putea ea să acorde o atât de mare satisfacție deplasărilor Renaniene? Franța a forțat mâna Providenței prin tăria credinței mareșalului, iar victoria Franței ne-a dat-o și nouă pe a noastră.

Paris, 28 III 1929.

Dr. Ion Sălăgianu.

BULLETIN LITERAR

TRANDAFIRI. (1)

Varsă soarele topaze
 In potopu-i de sclipiri
 Și ca'n vis s'aprend voioșii
 Trandafiri.

Purpuri-și albi și galbeni
 Luminați ca niște miri,
 Ard răsleți și în boschete
 Trandafiri.

Incotro privești în parcuri,
 Ca'n pridvor de mănăstiri,
 Te salută'nvăpăiații.
 Trandafiri.

Trandafiri răsar în vorbă,
 In cântare și'n șoptiri;
 Inimile par și ele
 Trandafiri.

Ca o plasă de paianjen,
 Insetat de fericiri
 Să s'agațe, gândul cată
 Trandafiri.

Unde-s sufletele dalbe
 Cu ardoarea în priviri
 Să-i aducă'n piept de pară
 Trandafiri..?

Și cum stelele își varsă
 Focul în nemărginiri,
 Omu'n visuri risipește.
 Trandafiri.

Veselie, nunți, oștepe
 — Punți de triste amăgiri —
 Irosec cu nepăsare
 Trandafiri.

Trandafiri se duc cu brațul
 Pe morminte de martiri;
 Fetele'n cosiță poartă
 Trandafiri.

Numai Regele măririi,
 Robul veșnicei iubiri
 N'are'n sfânta lui coroană
 Trandafiri!

Cununat cu spini pe-o cruce
 In despreț și umiliri,
 Stă Isus și-așteaptă'n chinuri:
 Trandafiri.

P. Ion M. Gârleanu
 O. F. M. Corn.

1) ditr'un volumaș sub tipar.

ISTORIE ȘI ARTE

INFLUENȚA CREȘTINISMULUI ASUPRA ARTELOR.

Mio.

„Vivos educens de marmore vultus“
(Horafiu).

Creștinismul este creatorul culturii și al civilizației noastre. A contesta acest fapt, înseamnă a declara războiul istoriei, cel puțin aceleia care nu se lasă influențată de ceea ce numește Tacitus: „ira et studium“. Că azi nu mai sunt sclavi, ci după învățătura sf. Pavel: „toți sunt fii lui Dumnezeu“, toți sunt liberi; că ființa omenească și-a câștigat drepturile inviolabile ale persoanei omenești; că barbari năvălitori și-au lăpădat odată cu idololatria și barbarismul formând azi națiunile civilizate ale Europei moderne, se datorește creștinismului, care, după porunca Intemeietorului lui. — Mergând învățați toate popoarele, — mai înainte le-a „învățat“ făcându-le să și lapede apucăturile barbare, îmblânzindu-le, șlefuiindu-le sufletele; apoi îndreptându-le pe calea progresului și a civilizației.

S'au scris și se vor mai scrie volume mari și multe despre uriașa putere de acțiune culturală a religiei lui Hristos. A schița, fie cât de sumar, într'o singură conferință, întregă această operă grandioasă, este deadreptul imposibil.

De aceea vom privi o singură latură, pe cea mai drăguță, dacă nu cea mai importantă, din cele multe, cari alcătuiesc impunătoarea clădire a culturii noastre: expresiunea frumosului în artă.

Vom căuta influența deprinsă de creștinism — în special de creștinismul catolic — asupra exteriorizării „frumosului“ prin cuvinte (poezie); prin culori (pictură); prin modelarea materiei (sculptură) și prin combinarea sunetelor în armonie; vom cerceta în linii mari, influența catolicismului asupra artelor.

În acest scop vom aminti mai întâi — urmând firul istoriei — acele capodopere pe cari le-au atins artele sub influența

creștinismului, apoi vom arăta cum creștinismul catolic cuprinde în esență, acei factori cu cari progresul artelor se poate menține totdeauna.

II.

Reprivirea istorică în trecutul artelor inspirate de creștinism, nu poate fi nici pe de parte complectă. Cine s'ar și încumeta să descrie toate operile de arhitectură pe cari le-a ridicat biserica toate tablourile artistice pe cari le-a pictat; fiecare bucată de muzică și fiecare poezie pe care a inspirat-o; sau și numai să amintească numele acelor autori, pe cari i-a îmbărbătat și directivat pe căile frumosului?!

Nici nu-e de lipsă. Paginile artei creștine nu sunt prăfuite și îngălbenite, nu sunt puse la arhiv prin cele mai mari biblioteci ale lumii. Dimpotrivă: ele pururea stau în drumul tuturor călătorilor acestei vieți.

Ele formează acele minunate domuri și bazilici, la a căror privire închipuirea se înalță spre cer, spre acea nemărginită frumusețe a cărei copii le admirăm pe pământ, în aceste pagini nu aflăm literile moarte, ci capodoperile picturii și ale sculpturii, cari ne desfășează privirea; aici aflăm capodoperile muzicii sacre, care însoțește așa de dulce poezia religioasă.

De altfel nici dușmanii bisericii nu neagă că acele mii de domuri dintre cari unul fiecare — chiar și dacă e în ruine — cu privire la frumusețe întrec orice edificiu, sunt opăra creștinismului, nu neagă că unui Michel Angelo, unui Murillo, unui Rafael, catolicismul le-a dat în mână penelul și că aceste mâni tot-el le a condus-o pentruca să scoată la iveală acele capodopere nefăcute. Nu contestă meritul creștinismului de a fi inspiratorul muzicii dela primele ei începuturi — dela leagăn — până la ultima compoziție de cea mai reală inspirație a timpurilor noastre, până la Gounod. Nici dușmanii nu pot nega; că religia creștină a inspirat grandioasa trilogie a lui Dante, cântecele lui Adamus a S. Victore, ori ale sf. Thoma de Aquino, și atâtea altele. Vom aminti totuși măcar unele, cele mai mari minuni ale artei, cari au stârnit admirația în trecut și cari nu vor înceta să o stârnească nici în viitor, fiindcă au ceva în ele din eternitate.

Domurile și bazilicile mărețe din: Viena, Chartres Reims, Strassbourg, Köln, Milano, Veneția și Roma vor rămânea pentru totdeauna martore ale geniului creator al creștinismului roman. În aceste biserici este imprimat pentru totdeauna spiritul estetic împreună cu credința și tendințele ei. „Când le contemplează omul, atunci i se pare ca și cum i-ar striga cineva din toate părțile lor, din lăuntru și din afară: muritorilor! să lăsăm cele pământești și sus să avem inimile. (1)

Entuziasmul care a dat naștere operelor de arhitectură n'a putut rămânea fără efect asupra muzicii. Ea a fost cultivată de Guido d'Arezzo și de Palestrina (1524) a cărui inovație se remarcă prin unirea sonorității muzicii celei vechi, cu vioiciunea celei nouă; el se numește Homerul muzicii *bisericești*. — Allegri, compune muzică pentru psalmul: „Miserere mei Deus“, în care accentele de durere sufletească pentru păcatele săvârșite, storc lacrimi de ochii ascultătorilor..

(va urma)

UN PORTRET A LUI ISUS HRISTOS. (2)

Scrisoarea lui Publius Ventulus, locșitorul Cezarului în Iudea. (Scrisoarea dată din timpul când Mânt. Hristos pentru prima dată a predicat poporului.

«Dela locșitorul Publius Ventulus către Cesarul Romei».

Am înțeles ca ai dori să știi unele și altele despre bărbatul plin de virtute, cu numele Isus Christos pe care poporul îl ține de profet, iar învățăceii îl numesc fiul lui Dumnezeu atot făcătorul cerului și al pământului. În adevăr, Cesare, minuni se aud zi de zi despre acest bărbat. În scurt: învie morții și vindecă bolnavii. E de statură mijlocie. Fața e plină de bunătate și tradează o demnitate înălțătoare, astfel, că privind la el deodată te cuprind sâmbămintele și de iubire către el, dar și de oareși cari temeri. Dărul până la urechi e în coloarea nucilor coapte, de aici în jos deschis auriu. Il poartă după moda

1) Istoria universală Dr. Al. Grama.

2) din „Drumul Nou“.

Nazarinenilor, împărțit pe mijlocul frunții. Fruntea e netedă senină. De față nu are sbârciuri sau pete. Barba e de culoare creță dar nu prea lungă și împărțită pe mijloc. Privirea e serioasă și are puterea razelor de soare. Nimeni nu-i poate privi drept în ochi. Dacă muștră produce frică și spaimă, dar apoi el începe a plânge. De și strict, totuși e prietenos și iubit de toți. Nimenea nu l'au văzut râzând foarte adeseori plângând. Mănele și brațele îi sunt frumoase și plăcute. Toți se simt fericiți a fi în jurul lui și a-i asculta cuvintele pline de spirit. Rar se poate vedea în public, dar dacă se presimte, pășește cu toată modestia.

Are ținută măestoasă și frumoasă. Mama sa de altfel e cea mai frumoasă femeie din ținutul acesta. Dacă vrei să-l vezi, o Cesare, precum odată mi-ai scris dă-mi aviz și eu ți-l trimit. Deși n'a studiat nici când, totuși e în curent cu toate științele. Umblă desculț și fără pălărie. Mulți râd de el când îl văd din depărtare, îndată însă ce se apropiau de el, tremură și-l admiră. Toți zic că nu este alt bărbat asemenea lui. Iidovii zic că nici când n'au gustat învățături ca cele primite de el. Iidovii răutăcioși îi fac tot felul de neplăceri. Se zice că nici când nu e mulțumit și pe toți ar vrea să-i indestulească. La tot cazul voi sta totdeauna gata a ți împlini poruncile referitoare la el. Ierusalim luna a unsprezece, ziua șaptea.

*Publius Ventulus,
locuitor.*

Mai bine caracter fără cultură decât cultură fără caracter.

Rembrandt als Erzieher.

VALUL DE FRUMUȘETE.

„Casa arde și Baba se pieptenă“

Trăim epoca valurilor. După valurile de sânge cari au înroșit pământul bătrânei Europă patru ani de-a rândul, ne-au rămas valurile furioase ale mizeriei, al durerilor, ale fraudelor de tot soiul și calibrul, ale lenei, valurile — trombe imorale etc. cari toate alunecă țările în lung și în lat, de zece ani, și poate vor mai dansa dansul lor sinistru încă alți zeci sau chiar și douăzeci ani.

De șase luni luptăm cu valurile de frig, cari au secătuit bugete mari și mici, au slăbit, ba au și nimicit vieți tinere și bătrâne și suntem aplicați a crede că valurile duiioasei primăveri au rătăcit pe altă planetă.

Zgomotul nesfârșitelor valuri e atât de puternic încât ne întunecă vederea și ne astupă auzul ca să nu observăm valurile sinistre ale mutilațiilor de războiu să nu auzim plânsetele orfanilor acelora cari își dorm somnul de veci în gropi necunoscute luptând pentru un ideal și pentru a ne lăsa o țară mărită.

Statele, în general, și-au crezut împlinită datoria față de legionarii jalei și ai durerii, votând o lege I. O. V., lege, care plutește și ea pe valurile speculei și ale fraudelor spre plaiuri negândite și nedorite de legiuitori.

Am crezut că bătrânul nostru continent e menit să dispară în curând, sfărmat de valurile atâtor rele *când trimbița salvatoare acătora directori de ziare și reviste — agile în a-și apăra finanțele proprii — ne anunță valul fericirii generale, valul frumusețelor feminine!*

Acest val, sub forma mulțimei concursurilor de frumusețe, oficiale și neoficiale, cutreeră Europa de câteva luni, cu o însuflețire demnă de un scop mai nobil.

Din războiul — propagandă ale acestor concursuri am crede, că la noi, ca și în alte țări totul e numai poezie și artă și că din acest cadru supra-artistic e prea vizibilă lipsa frumusețelor feminine.

După acești onorabili propagandiști chestia Misselor pe regiuni, pe țări și pe continente este mai națională decât chestia apărării naționale, — avioane și gaze otrăvitoare — de aceea oficialitățile depun atâta zel pentru a descoperi frumoasele județene, regionale, având pretenția serioasă de a le vedea apoi Miss Țară și Miss Continent!

Bieți idealști, par a nu observa cum valul frumuseților lor se risipesc lovindu-se de valurile negre ale atâtor mizerii!

Norocul că demnitatea feminină a dat lovitura de grație acestor valuri hazlii înecându-l în ridicol.

Au demonstrat frumusețile noastre în mod destul de demn, că trupul frumos sălășluind în el un suflet și mai frumos nu-și vinde grafiile la mezat, ele au doar menirea de a străluci în interiorul cald și moral din familie.

N'au servit aceste concursuri interesele naționale nici pe regiuni, nici pe țări ba nici pe continentul nostru devenit tinerel, afișând frumoasele naționalității care se pricepe mai bine se organizeze o propagandă cu rezultat pozitiv.

E nostim să privești seriozitatea juriului examinator, ca-și când unul fiecare din membrii ar avea cel puțin licența în artele frumoase!

Imi închipui un juriu compus din artiștii satelor și munților nostri, al căror simț cu adevărat artistic n'a fost alterat de diferite curente din istoria artelor, cum ar fi trimis la plimbare, fără premiu bine înțeles, pe toate duduele cam cu pretenții nejustificate, și ar fi scos la iveală capodoperile frumosului național, Ileni Consânzene din satele noastre modeste.

Concursurile ținute au scos în relief, pe lângă o frumuseță prea relativă, o umbră pronunțată a *statuilor naționale*, goliciunea sufletească. Convorbirile cu norocoasele Missuri, dialoguri vestite cu glas de arhangheli de ziarele și revistele interesate, sună a doage dela distanță. Fapt pe care Miss Germania, Polonia, Rusia, etc. l'au intuit prin întreprinderea lor de peste Ocean, după care se pot tângui și ele cu poetul:

„Deșertăciunea unui vis

Noi o stropim cu lacrimi“.

Ferească Dumnezeu, să fim contra frumosului! Avem cultul artei, admitem chiar și concursurile de frumuseți feminine, — și nându-se însă seama și de frumuseța sufletească, — dar numai după ce am creat în țara noastră o atmosferă morală și curată de biserică când ne-am depărtat cu desăvârșire de falimentul economic, când am plătit tributul față de frumusețile sufletești, de orice soi ar fi ele.

Să nu uităm că acum mai mult ca întrecut, se potrivește zicala :

„Frumos e omul Doamne
Când mintea-i e stăpână“ !

A. Tufan.

Prea bine este lumii cunoscută slava și mărirea Romanilor, străbunilor noștri; apoi în cât este pentru strălucirea științelor și a măiestriilor în timpul acelora, lasă istoriile, dar mărturisească mărturie învederată înșiși stâlpi marelui Tăian din albia Dunării, precum și temelile Turnului Severinului, cari, până în ziua de astăzi, se află în faptă, și cari, în chip de hrisoave nemincinoase, ne mărturisesc dreptul ce avem în stăpânirea pământului străbunesc, deșteptându-ne a urma și noi străbunilor noștri, ca neprecurmat să se preamărească seminția în veacuri și prea înaltului sceptor împărătesc neâncetat să-l ardă focul pe jertfelnic, prefăcându-se slava în mărire, iar nu în peire și stingere.

George Lazăr.

APOSTOLII ROMÂNISMULUI SIMION BĂRNUȚ.

Simion Bărnuț s'a născut la 2 August 1808 în Bocșa Română, o comună curat românească din județul Sălajului. Tatăl său Ioan era fecior de preot și a fost cantor la Biserica din Bocșa, iar mama sa Ana asemenea fiică de preot, era o femeie cu simțiminte nobile și morale. Școala primară a făcut-o parte în satul său, parte la Șimleu, Gimnaziul la Carei-Mari, iar filozofia și teologia la Blaj. Părintele lui Bărnuț a voit să-l trimeată la Pesta spre a studia dreptul, dar din lipsa de mijloace a fost nevoit să renunțe la acest proiect și se hotărî a-l pregăti pentru cariera preotească.

În Septemvrie 1825 a fost dus la Blaj spre a face cursul de filozofie pe care îl absolvî în un singur an, și după aceea intră în Seminarium ca să facă cursul teologic pe care îl absolvî în vara anului 1829. La 1831 fu numit profesor de fizică și istorie la Gimnaziu; iar în urmă fu sfințit preot, la 1835 fu numit notar consistorial, post pe care îl ținu până la 1839, când a trecut iar la catedra ce a avut. Bărnuț vedea că starea în care se afla limba românească la școalele din Blaj, era cât se poate de critică, căci era impus sub aspre pedepse, ca cursurile să se facă numai în limba latină. El vedea că se pregătește calea, ca viitorii preoți și dascăli să nu mai poată a se înțelege cu poporul în limba lui românească.

Bărnuț cu curajul ce-l caracteriza fără să dea ascultare celor slabi de înger și celor cari erau cu spinarea plecată până la pământ în fața unguirilor, propune studiul dreptului naturei în limba Română, iar explicările în filozofie le face în două limbi: latină și română. Acest pas a avut urmări foarte însemnate producând o adevărată revoluțiune a spiritelor. Studenții veneau ca la o adevărată minune, sorbeau cu sete prelegerile lui Bărnuț și ascultau cu lacrimi în ochi lucruri pentru prima oară spuse lor așa de frumoș într'o limbă atât de armonioasă.

Prelegerile lui Bărnuț în limba românească au fost dovada cea mai vie și cel mai nestrămutat argument despre aptitudinea limbii române de-a exprima ideile cele mai înalte. Aceasta a fost o scânteie ce a aprins iubirea tinerimei, pentru limbă și naționalitate acea tinerime, care cu puțin după aceea a fost chemată, ca din sânul său să dea apostolii meniți să deștepte neamul românesc din „somnul cel de moarte“.

Bărnuț, era în Blaj centrul unui grup de oameni hotărâți a suferi orice neazuri, numai să poată vedea izbânda cauzei naționale.

Pentru acest curaj, episcopul Lemeny îl destitui din postul de profesor. Plin de credință în viitorul națiunii sale se retrase la Sibiu, unde urmă cursurile academiei de drept până la 1848 când se puse în fruntea mișcărilor naționale.

Bărnuț este motorul adunării naționale acelei mai mari manifestațiuni din viața națională și politică a Românilor. La 25 Martie 1848 răspândi o proclamațiune în care se formula pentru prima oară aspirațiunile națiunii române. În acea circulară, Bărnuț rezumă întregul program național; el propunea un congres național Român, libertatea individuală prin suprimarea iobăgiei, libertatea națională prin așezarea națiunii Române în drepturile sale de a avea deregătorii și deputați în dieta țării; nici o uniune cu Ungurii.

La 26 Martie 1848 Bărnuț dă o mare proclamație, în care explică poporului drepturile sale și îndeamnă a se întruni în adunare generală.

Această proclamație în mii și mii de exemplare, a electrizat pe toți Românii, având de urmare adunarea cea mare națională din 3/15 Maiu 1848 la Blaj pe Câmpul Libertății, unde s'au adunat patruzeci de mii de Români din depărtările cele mai mari, din munți și din câmpii, cu merindea în traistă, atunci când nu era cale ferată, telegraf sau telefon. Sufletul românului doritor de libertate a lăsat totul și a venit să dovedească lumii că, în mijlocul Europei trăiește un popor mândru, de origină Romană și cere libertate, frăție și egalitate. În această adunare Bărnuț rosti de pe tribună un discurs care se păstrează ca un tezaur scump în literatura noastră.

La 11 Martie 1849 Sibiul fu cuprins de Unguri, Bărnuț fugе noaptea pe un frig și o zăpadă groaznică, trece în România —pe la Turnu—Roșu, de unde după multe ne cazuri și suferințe, fiind arestat la Râmnicul-Vâlcea și Turnul-Severin, ajunge la Constantinopol, de unde la 6 Iunie 1849 pleacă prin Smirna, Cócira și Triest la Viena unde stătu dela 23 Iunie până la 2 Septemvrie 1849, când se reîntoarșe iar în Transilvania: iar în Noemvrie același an merșe din nou la Viena. La August 1850 Bărnuț fu decorat de împăratul Austriei cu „Crucea de aur cu coroană pentru merite“.

In anii 1851—52 ascultă prelegerile la facultatea juridică din Viena, iar la 11 Octomvrie 1852 pleacă în Italia, la 18 Octomvrie ajunge în Pavia, iar în Noemvrie s'a înscris la Universitate, spre a-și complecta studiile și spre a cunoaște mai bine jurisprudența Italiei, unde stătu până la 6 Iunie 1854 unde fu promovat de doctor în drept și se reîntoarșe în ziua de 13 Iunie 1854 iar la Viena.

In Pavia Bărnuț nu s'a ocupat numai cu dreptul, el se înțeresa și de studii linguistice, despre care scria lui I. Maiorescu și T. Cipariu. Aceștea îl interesau din punct de vedere al originii limbii și națiunii și din punct de vedere al ortografiei; ca să știm de unde se trage limba și națiunea noastră.

Pela 6 Septemvrie 1854 fiind chemat de către ministrul Ma-vrogheni, Laurian îi scrișe ca să vie la Iași, pentru a ocupa catedra de filozofie la liceul din Iași; unde la începutul lunii Ianuarie 1855 începu cursul de logică. La 1856 fu numit profesor de filozofie la Facultatea de litere și Facultatea de drept, unde predă dreptul ginților, dreptul public și constituțional, unde a muncit câte 16 ore pe săptămână, fără a socoti exercițiile practice. El nu se mărgini numai la orele sale de curs, dar mai ținu câțva timp locul de inspector al lui A. Tr. Laurian, care plecase la Viena; fu și membru în consiliul școlar al Moldovei, afară de aștea mai preda și în liceu, introducerea la filozofie.

In Decemvrie 1863 din cauza unei boale grele de nervi și de insomnie, abia se mai putea ține pe picioare, fiind slăbit și consumat de muncă și suferințe, boala i s'a înrăutățit din zi în zi fără nici o speranță spre bine.

Presimțindu-și sfârșitul, fu cuprins de un dor ce-l mistuia de mult, ca să-și mai vadă o dată țara și locul lui natal, scrise unui nepot a lui, Ioan Maniu, care se duse la Iași ca să-l ducă acasă; și în Maiu 1864 muncit de acest dor pleacă în Ardeal. La drumul spre Bistrița către Sălaj, în Valea Almașului la 28 Maiu La ora 8 dimineața, a oprit trăsura care îi ducea, lângă un izvor, dela care a luat apă și aci își dete nobilului său suflet în etate de 56 de ani. La 3 Iunie fu înmormântat în Bocșa Română în cimitirul Bisericii.

Aci i s'a ridicat în 1878 de către Românii Sălăgeni și Năsăudeni un monument de marmoră pe care se află scrise faptele cele mărețe ale lui, ideile dorințele și aspirațiunile pentru a căror realizare și-a jertfit viața. Pe partea despre miază zi stă scris: „Libertate, Frățietate, Egalitate, Naționalitate“, iar d'asupra inscripției este efigia Vulturului Român. Spre răsărit este scris: „Blaj 3/15 Maiu 1848“. Spre miază noapte: „Poporul Român ține minte de binefacere și nedreptate“; iar în partea despre apus: „Lui Simion Bărnuț n. 1808, 21 Iulie † 1864 16 Maiu. Fiii Sălajului“. In Aula Universității din Iași se află bustul lui Simion Bărnuț în marmoră.

Iată titlurile operelor sale, în cari se vede munca unor studii îndelungate și profunde, dintre cari unele sunt tipărite, iar altele în mii de coale manuscrise, așteaptă ziua când vor putea fi scoase la lumină: 1) Dreptul natural privat de 360 pag. Iași 1868. 2) Dreptul public al Românilor. Iași 1867. 3) Politica sau doctrina Constituțiunei. 4) Psihologia empirică și logica. Iași 1871. 5) Pedagogia. Iași 1870.

Iată și operile lui manuscrise care nu s'uu publicat: 1) Constituțiunile statelor principali cu introduțiuni. 2) Antropologia. 3) Enciclopedia filozofiei teoretice. 4) Metafizica. 5) Estetica. 6) Știința virtutei. 7) Istoria filozofiei. 8) Diverse alte scrieri. Dintre diverse vor fi făcut parte lucrările cari s'au ținut mai în urmă și anume: 1) „Apărarea principiului romanității în limbă“ 1855. 2) Discurs cu ocaziunea inaugurării facultăței juridice din Iași 7 Martie 1856.

Simion Bărnuț nu s'a ocupat cu studiul dreptului, el s'a ocupat cu literatura, cu filologia, cu învățământul și cu observarea mișcărilor științifice. A publicat în „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, următoarele:

1) „*Suveniri din Italia, din 25 Martie 1853. Tratează despre drama lui N. Istrati „Mihul“ și despre stilul poeziei.*

2) „*Un document pentru limbă din anul 1842. O tomneală de rușine și o lege nedreaptă.* din 23 Septembrie 1853.

3) „*Coroana S. Ștefan din Ungaria*“ din 14 Octombrie 1853. In acest articol se face dovada că aceastei coroane alte nații afară de cea ungurească nu i-au fost supuse; mici alte biserici, afară de a Ungurilor.

4) „*Observațiuni statistice despre cultivațiunea pământului Europei*“, din 21 Octombrie 1853.

5) „*O școală sătească din Italia*“ din 7 Aprilie 1854. Aci descrie un azil de copii mici, întemeiat și condus de un preot.

6) „*Congresele științifice*“ din 8 Septembrie 1854.

7) „*Mitropolia dela Alba-Iulia. O vorbire la timpul său despre libertatea și unitatea bisericii românești*“.

Dr. Em. Elefterescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

||| CĂRȚI ȘI REVISTE |||

MINUNILE LUI ISUS.

(explicate în omilii) de Mgr. Dr. I. Schäfer (traducere de Dr. G. Fireza) în 8° pag. 352.

Iată o carte de predicat sau de citit foarte instructivă și totodată mișcătoare. Autorul bun exeget și puternic omilet, cu o metodă clară și sugestivă, ne explică vre'o 40 de minuni. Fiecare minune formează tema unei omilii de model: (de câteva ori sunt două omilii pentru acelaș subiect și chiar trei pentru orbul din naștere și pentru „Isus umblând pe lac“.

Opera se împarte în patru cărți, după cum minunile sunt făcute I. în natura externă ori în omul II. bolnav (vindecări miraculoase) III. îndrăcit (scoaterea dracilor) IV mort (învieri de morți).

Între indice notăm acesta, de tot practic pentru parohi sau cateheți, unde găsim lista Duminicilor de peste an în care se citește câte o minune explicată în volumul de față

CRONICA LUNARĂ

RĂBOJ.

Mai multă pudoare, Domnilor!

Iarăși, o aluziune de gust prost din peana Dlui Vinea în „Curentul“ din 11 Aprilie, într'un articol, scris altfel cu intențiuni bune, dar mai puțin reușit din punct de vedere al închiegării logice. Dar'că autorul nostru nu scapă de nici una.

Era firesc că mai toate spurcăciunile, așa numite concursuri de frumusețe, aveau să sfârșească într'o imbarcare ratată spre Cithera, și nici nu ne venea să plângem pe rușinatele cari primeau să se urce în corabie. Dar cel mai mic grăunț de pudoare creștinească ar fi ferit pe Dl Vinea să amestece pe Preacurata Fecioară Maria în „chestiunile“ cari atârnă numai de poliția de moravuri. *„Ferți-vă, fetelor, de concursurile de frumusețe. (sfat părintesc). Fecioarele au fost totdeauna învinse în aventură (de ce fel de aventură e vorbă?) Ilustre exemple v'au precedat. Fecioara Maria a trebuit să fugă în Egipt.!!! ah nu! asta nu se poate! Nu vede Dl gazetar de ce soiul de literatură se țin astfel de subînțelesuri. Să batjocorească, cum știe dânsul, pe curtizanele miss făcute, le lăsăm bucuros în mâna lui, dar să nu facă, pentru Dzeu!, cabotinaj din Preacurata. Presupun că Dumnealul e creștin: atunci să-i fie de rușine; dacă nu: jos labele!*

* * *

Deoarece e vorbă de pudoare, vom ruga iarăși, în numele ei, pe domni gazetari, dacă li trece prin cap să tracteze despre Domnul nostru Isus Hristos, să ne cintească cu vorbe cuviințioase, ori de nu, mai bine să tacă.

Isus Hristos este Persoana a două a Sfintei Treime, care s'a întrupat și a murit pentru rescumpărarea noastră, și n'a fost numai un nu știu ce fel de filozof eclectic, „esenian cu cămașa albă“, om devenit Dumnezeu“ în imaginațiunea unei sărmâne femei, și propovăduit drept atare de discipolii lui entuziaști.

Vai și amar de intelectualismul nostru ! Îi putem număra pe degete pe aceia cari au reținut din credința lor strămoșească mai multe decât formule goale. Tot mai folosesc ei cuvintele obișnuite buzelor spălate de sângele lui Hristos, însă înțelesul adânc și firesc al cuvintelor, esența lor dumnezeiască de mult a evaporat. Când spun ca toți drept credincioșii „*Hristos a înviat*“, Hristosul lor nu mai este al nostru, acela din Istorie, Omul — Dumnezeu coborât pe pământ ca să ne mântuie, nici *învierea* nu mai este scularea Lui din morți prin a sa putere proprie ; formula e peste tot artificială, și nu i-a tămas, — cum spunea Renan, — decât „*mireasma deșartă a vasului gol*“. La catehism, domnilor ! ori mai mult simț de pudoare !

Mehr licht.

Acelora cari vreau să vorbească de Arte, li închinăm cuvântul din urmă al lui Goethe pe patul morții: *Mehr licht*, pe românește: mai multă lumină, ori vorbe înțelepte a lui Boileau.

Ce que l'on conçoit bien s' énonce clairement.

Et les mots pour le dire arrivent aisément.

Nu e cazul criticului literar dela Curentul din 30 Martie al căruia articol despre *Heghemonia ortodoxiei* ne a lăsat nedumeriți. L'am cetit cu atențiune. La început credeam că am dat peste un scris hotărît, original, de bună calitate. Îl aprobam cu totul, pe dânsul scriind «*Cataclismul războiului mondial a sfârșit printr'o capitulare de ordin spiritual: îngenunchierea în fața lui Hristos. Apusul catolic vorbește prin Massis; orientul ortodox prin filosoful rus Berdaef. Inșă, după acestea propoziții începe să se încurce treaba. «*Întoarcerea lui Hristos nu înseamnă o coborâre, și nici o staționare*» (optime), din contră o *învoire* (?) Aci măriurisc că nu mai înțeleg, *învoire* nefiind terminul de soluționare între *coborâre* și *staționare*; Așteptam altceva.*

Apoi, nici axioma următoare n'o primim: «*Arta înainte de a avea un scop, are un simbol*» — și nu o primim din motivul că finea, țintea, scopul, punând în mișcare în orice privință, toate ființele, trebuie să fie cel dintâiu în ordinea psihologică. Simbolul mi-l aleg numai după ce mi-am fixat ținta.

Mai urmează o monstruoziitate: «*Infăptuirile și manifestările noastre, indiferent de domeniul în care ele se realizează,*

trebuie să poarte siligul evangheliilor (asta o primim și încă cu cât entuziasm!), De ce, Doamne, nu s'a mulțumit criticul nostru ca o afirmațiune așa se măreață; pentru ce avea el să se grăbească a se prosti numai decât cu următoarele: «Nu înțelegem prin aceasta semnul strict religios, ci sensul moral uman și social (ar fi prea frumos). Zola, cu tot naturalismul său, a fost un creștin adevărat (ce om gălăgios ești, Domnule Al. Al. Leontescu) pentru că simbolul artei lui, a fost Hristos (!!) Sensul moral uman și social care'l cuprinde operele sale e cea mai elocventă dovadă».

Să cadă cortina! Ar fi picant să auzim părerea Dilor Massis și Berdaef despre formula literară a Dlui Leontescu. Leon Daudet ar ride în hohote văzând pe „stercorarul“ său, pe „grand Fécal“ din „*Les oeuvres dans les hommes*“, ridicat la rangul de dreptcredincios. Nu știu dacă operele lui Zola sunt expunerea cea mai exactă a evangheliilor Hristosului dlui critic de la Cuvântul, dar că-s cea mai enormă grămadă de gunoiu literar, asta o știm bine cu toții.

Dedicăm criticului lui binevoitor motto-ul caricaturei din Curentul din 11 Aprilie „*La Porțile Raiului*“: „Doi gunoieri din serviciul primăriei, au murit, mâncând din mălaiul otrăvit, găsit în gunoiu“.

Să ne ferească Dumnezeu din mălaiul oferit de Dl Leontescu

Nicodim.

Să ieșim nițel sub cerul liber ca să ne respirăm un aer mai curat.

Pe lângă toate figurile pe cari ni-le înfățișează Evangheliile, una dintre cele mai originale este cea a lui Nicodim. Cu prilejul adunării *Agrului* din luna trecută la Oradea, ne-a reamintit-o Inalt Preasfințitul Valeriu episcopul Orăzii, într'un discurs ocazional.

Cu drept vorbind, Biserica română-unită cu Roma, până acum a avut ca simbol (cf. criticul literar al cuvântului sus numit) pe discipolul ascuns al lui Hristos, care înainte de patimile stăpânului său, îl vizita, noaptea, furiș, temându-se de a-și destăinui credința, de frica iudeilor, și care după moartea Domnului, se trezește, arătându-se cel mai îndrăzneț ucenic.

Tot așa a fost ca și Nicodimul fricos, Biserica unită, dela înființarea ei la 1700, până azi, dar acum vrea să se arate sub cerul liber, îndrăsneață, dezvoltându-și viața externă în opere de afirmațiune creștinească. Dar să nu uite ce a fost în Nicodim principiul de viață: punctul de pornire l-a fost o schimbare radicală lăuntrică, o dezvoltare sufletească, ivindu-se după un contact direct și viu cu moartea lui Hristos. Aci și nu alt undeva va fi și pentru Biserica unită punctul ei de plecare spre luciul mării eterne. O adâncire sufletească, în contactul viu cu viața și moartea lui Hristos, o întărire prin Sacramentele mai des cercetate *pentru mireni*, o însușire mai directă a Persoanei lui Hristos *pentru preoți*: Lumină din Lumină. Aci stă nucleul vital.

SENEX.

VIAȚA RELIGIOASĂ

VIAȚA CREȘTINEASCĂ. *)

— îndrumări pentru fete —

(continuare)

10

Adevărată creștină, este cea care convinsă și pătrunsă de dragostea pe care Isus o arată fiilor Săi în Sf. Eucharistie, se nizuiește să-i arate toată recunoștința, sa. Ardoarea credinței sale, o îndeamnă, să viziteze pe Isus cât mai des posibil, și să ducă și pe alții să-l viziteze împreună cu ea. Harnică și zeloasă, ea strânge în jurul ei tovarășe; ea se asociază cu persoane evlavioase, cari se îngrijesc de curățenia Bisericii, de podoabele altarului. Vederea unei Biserici o încântă, gândindu-se că acesta este locașul lui Isus Christos, ea nu intră în acest sanctuar,

*) Traducete din cartea: „Le Livre de piété de la Jeune Fille „editia 720-a, 848 pagini, — editura Aubanel frères, Avignon, Franța.

decât cu respectul pe care l-ar arăta la intrarea în Ceriu. Ea petrece acolo cu o îngerească modestie, și o doare când vede că puțini sunt cari își împlinesc aceste sfinte datorințe. Ea să nizuiește să fie mereu în situația de-a primi pe Isus cât mai des posibil, pentru a răsplăti dragostea Mântuitorului. Cât este ea de fericită, dacă i-se permite să se cuminece zilnic!

11

Adevărată creștină, este acea care, își face regulat rugăciunile. Instruită de Biserica lui Isus Christos, la dorul ca veșnicul Părinte, să fie adorat cu spiritul și cu adevărul, ea își înalță fără încetare inima către El, prin acte de *adorare* față de Majestatea Sa înfinită, de *bucurie* față de mărirea Sa, de *adminare* față de frumusețile Sale, de *dorul* de-a lăși mărirea Sa, de *recunoștință* față de binefacerile Sale, de *regret*, pentru vătămarile ce se comit împotriva bunătății Sale, de *tristeță* văzând cum se depărtează unii de Ceriu — și acte de-o *speranță vie*, de-al câștiga. — Ea nu neglijează rugăciunea orală, nici rugăciunea mentală, în timpul când poruncile lui Dumnezeu și a Bisericii o obligă. Deoarece însă, ea nu poate întrebuința tot timpul așa cum ar vrea, ea face toate lucrurile, cu gândul și dorul de-a plăcea lui Dumnezeu — și astfel ea petrece totdeauna în rugăciune.

12

Adevărată creștină, este acea care, supusă cu bucurie ultimelor dorinți alui Isus, împlinește de față Sfânta fecioară, toate datorințele pe cari le pretinde iubirea fiască. Contemplând privilegiile admirabile, pe cari Sfânta Treime le-a acordat Mariei cu atâta belșug, încântată până la extaz — din care trece la un respect și devoțiune specială, plină de gingășie și dragostea de fică. Ea admiră toate virtuțile Mariei, sunt însă două, între ele, pe cari le prețuește mai presus de celelalte, și pe cari se nizuiește să le imiteze mai mult: *curățenia* și *umilința*, știind că pentru aceste două virtuți, a meritat Maria, să devină Mama Dumnezeului ei. Și pentrucă ea cunoaște din experiență, bunătatea inimii de mamă a Mariei, se silește să-i câștige Inimile tuturor oamenilor, pentru a înmulți numărul servitorilor ei.

O, cât este ea de fericită, când poate îndupleca să zică o *Născătoare*, chiar și pe un copilăș mițitel!

13

Adevărată creștină, este acea care, se poate mândri cu virtutea curățeniei integrale. Luminată de făclia credinței, vede frumuseța acestei virtuți îngerești — și veghează neîncetat, asupra simțurilor ei, pentru a se putea feri cu siguranță, de tot ceea ce ar putea păta cât de puțin integritatea ei. Ea face o învoială cu ochii ei, pentru a nu privi icoanele primejdioase, pe cari i-le-ar putea prezenta, sau curiositatea indiscretă sau sensualitatea. Ea să sfiește chiar și de propriile ei priviri; — ea roșește când se găsește alături de-o persoană puțin modestă și nu-i e teamă deloc că va fi prea pedantă în aceasta materie, pentru a-și asigura mai bine posesiunea acestei comori prețioase. Și înfâșșit, considerând ea, uniunea ce este între trupul ei și trupul lui Isus Christos, prin sfânta cuminecare, și mărirea în care va vi îmbrăcat acest trup, în fericita veșnicie, ea îl consideră ca o jertfă vie, sfântă și plăcută lui Dumnezeu, cari nu trebuie întrebuințată, decât pentru mărirea lui.

14

Adevărată creștină, este acea care, viu pătrunsă de interesele mării lui Dzeu și de dorința ce-o are Isus Christos, ca viața sa plină de chinuri și dureri pentru mântuirea noastră să fie continuată până la sfârșitul lumii, în Biserica Sa, *face din mădulările sale, cari au avut nefericirea să fie instrumentele păcatului, arme pentru a servi dreptății și sfințeniei*. Invățătura lui Isus cel răstignit, este acea pe care-o studiază zilnic, pentru a se deprinde să se umilească, să renunțe, să abzică de multe comodități, să și mortifice mai ales amorul propriu. Ea se menține pe drumul regal gândindu-se la mărirea lui Dzeu, la care poate contribui, cinstind și apreciind suferințelor fiului Său, — și gândindu-se la răsplata pe care va primi-o într'o zi în Ceriu.

Cu toate acestea, ea nu se simte întemnițată, pentru că este convinsă că spiritul lui Dzeu, este spiritul iubirii, al milei și al devotamentului — și ceea ce este pentru alții o greutate și o genă, pentru ea este o fericire. Ea simte că se curățește.

15

Adevărată creștină, este acea care, meditează cu sârguință, lecțiunea importantă pe care i a dat-o Isus *despre umilință*, și se silește s'o pună în practică, încunjurând cu grije, tot ce ar putea să i atragă laudele oamenilor; — păstrează în tăcere, tot ce ar putea o ridica în fața altora, virtute, intiligență, sau alte însușiri exterioare. Singura ei preocupare este, să petreacă neobservată în mijlocul mulțimii. Rugăciunea ei obișnuită este: *Dzeul meu, să nu mă vadă!*

Astfel îi face plăcere când nu este băgată în seamă: din potrivă, ea suferă când este laudată sau când i-se dau ceva distincțiuni. Deoarece ea se disprețuiește cu desăvârșire, — ar dori ca toată lumea să fie de aceeaș părere, și să n'o privească decât cu indiferență; dacă aceasta dorință i-se realizează, ea mulțumește lui Dzeu din toată inima.

16

Adevărată creștină, este acea care, știe să se liniștească, suferind cu paclintă, toate neajunsurile cari ar putea o tulbura; nu știe ea oare, că nimic nu poate interveni, decât prin dispoziția sau cu promisiunea Dzeului ei? — Ea știe, că Isus Ch. Invățătorul și Domnul nostru, n'a promis ucenicilor Săi, plăceri în aceasta viață, ci suferințe și necazuri, — și s'a angajat, a promis să ne dea ajutoarele necesare, pentru a-le suporta cu bărbăție și cu dragoste, precum și El le-a purtat. Bazată, sprijinită, pe aceasta promisiune, ea primește toate „crucile“, cu respect și cu inima smerită, ba chiar cu mușumită, simțindu-se fericită de o fi tratată, cum a fost tratat Fiul lui Dzeu, — știind că aceasta supunere, nu-i va fi fără de folos la mântuirea sufletului; astfel, la fiecare încercare, la fiecare umilire, la fiecare apăsare, ea își zice pentru mângâiere și întărire: *Fie laudat Dumnezeu!*

17

Adevărată creștină, este acea care, cu o evlavie adâncă, încredințează în mâinile Providenței, toată grija și soartea ei în timp sau în veșnicie. Ea știe, că Providența divină cuprinde toate făpturile, și le conduce la scopul lor, cu înțelepciune, cu putere și bunătate, numai să-i se încredințeze. Așa spune și ea,

cu Regele-Profet: *Dzeu mă însoțește, sunt sigură că nu-mi va lipsi nimic, atâta vreme cât volu rămânea credincioasă, căutând mai 'nainte Impărăția lui Dzeu și dreptatea Lui.* Astfel petrece ea zilele, în pace și liniște, ca și un copil iubit în casa tatălui său, lăsându-i în grija lui împărțirea timpului, și toate dispozițiile, mulțumindu-se cu gradul de virtute și de mărire, pe cari i-le a destinat. — Pentru bunurile trecătoare, ea nu se neliniștește deloc, știind că Părintele său ceresc, se îngrijește de ea. Dzeu îi dă, ea îl laudă; Dzeu îi ia, ea îl laudă. O, cât este de dulce și de vrednică de răsplătă, viața ei!

18

Adevărată creștină, este cea care iubește sărăcia evanghelică și primește de bună voie ocaziunile cari i-se îmbie, pentru a o exercita, urmând exemplul marelui, pe care l-a dat Mântuitorul ei. Ea știe că Isus, a primit să fie atât de sărac, pentru ca să ne îmbogățească pe noi; ea știe că El nu avea nimic pe acest pământ, nici unde să-și plece capul, nici o locuință stabilă. Astfel, ea se lăpădă din cer în cer, în cer, de bucurie de-a-și satisface plăcerile și de-a se îmbogăți. Dacă ea s'a născut săracă, se bucură, că în aceasta privință se poate asemăna cu Isus Ch. și nu cere deloc să iasă din aceasta situație. Dacă ea are bogății, se umilește, și face parte și pentru săraci; ea se teme să se alipească prea mult de bogății și să-și pună în ele toată nădejdea, — ea își alege pentru folosință lucrurile cele mai simple — și nu se rușinează să arate și în aranjamentul de mobile și mâncări și în îmbrăcăminte, semnele sărăciei divinului ei Invățător, dacă porunca lui Dzeu nu cere altfel.

19

Adevărată creștină, este cea care, dându-și seamă de importanța unei morți bune, se gândește mereu, să-și întrebuințeze bine timpul — și este totdeauna gata, să poată răspunde Stăpânului ei, dacă acesta ar bate la ușă și i-ar cere să facă socoteală cu „talanții“ pe cari i-a încredințat, să lucreze cu ei pentru mărirea lui Dzeu și mântuirea sufletului ei. Imprestonată de nesiguranța momentului morții și de orbirea aproape generală a multora cari nu se gândesc la ea, — se roagă

pentru aceștia, fără să-i desprețuiască însă, — nu se lasă nici ademenită de deșertăciunile cari umple viața lor.

E totdeauna gata și pentru serbări, petreceri și adunări — când alte îndatoriri n'o rețin, dar nu se lasă robită de ele — și în fiecare seară caută să-și aranjeze situația sufletului, pentru a fi gata să se prezinte înaintea lui Dzeu.

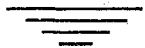
20

Adevărată creștină, este acea care, știe să se retragă dela ocupațiuni, — când are răgaz — sau dela distracții, dacă dătorința o chiamă, pentru a petrece în reculegere și tăcere, ascultând vocea lui Dzeu. Ea își iubește casa lor, camera sa și interiorul casei lor, mai mult ca și casele altora, și mai mult decât serbările cari o ademenesc să meargă. Ea este gata pentru vizite îndatorate și este fericită dacă-i încunjurată de prietenii, dar este și mai fericită încă, acasă la ea, cu munca zilnică obișnuită, cu rugăciunile indatinat, cu viața ei liniștită, sub privirea ochilor lui Dzeu și îngrijirea devotată a familiei. Ea vorbește puțin și-i place rugăciunea și meditația; îi place lectura cărților cari înalță sufletul și cari o fac să vadă realitatea lucrurilor.

(va urma)

(din franțuzește)

P. MATEIU.

O, frumusețe femeiască! Multe sunt de lăudat în tine, dar ceea ce e mai frumos e că în apropierea ta chiar sălbătecele inimi ale păcătoșilor bat mai blând și sunt cuprinse de un sentiment de întunecată durere care le aduce înainte zilele de mult pierdute ale nevinovăției lor.

Lenau.

DOCUMENTAȚIE

PAPA IN RAPORT CU ROMÂNII.

(Continuare)

Alte legături cu Roma.

VI. — Dela Ieremia Movilă, avem un hrisov în care se citește: «P. S. Papa Romei... este capul tuturor bisericilor din lume... eu voi ascultă de Sfinția Sa cum am făcut, fac și voi face în totdeauna»¹⁾.

Cu două veacuri înainte, Moldova se mai supusese canoniceste Romei. Lui Urban V, îi scrisese în acest sens Lațcu-Vodă la 1370, și Grigore XI îl felicită pentru aceasta la 25 Ianuarie 1372. La soborul din Constanța, au fost de față ambasadorii celor doi voievozi români, deputați a 18 orașe române și germane, Țamblac, delegat episcopal al Moldovei²⁾. Tomosul unirei la Florența l'a iscălit Damian, Mitropolitul Moldovei, împreună cu Protopopul Constantin; și succesorul lui Damian a fost tot unit.
CU Cluj / Central University Library Cluj

Se poate afirma că, afară de rare excepțiuni, românii din vremile de mai înainte nu au fost de loc vrăjmași ai Papalității. Ei nu au păstrat legături ierarhice cu Constantinopolul decât în credința că așa își apără mai bine ritul și fiindcă așa le împuneau turcii.

Unirea.

VII. — D'abia cu secolul XVIII, apar acte de vrăjmășie din partea românilor la adresa Papalității. Constantin Brâncoveanu se ocupă și protejează bisericile orientale, trimițându le bani și cărți. Dar cărțile tipărite în limba arabă de Brâncoveanu sunt de o ortodoxie așa de curată, încât după ce melchiții se unesc cu Roma, ei păstrează acele cărți și le întrebuințează încă la slujbă³⁾.

Dealtfel toți Domnii români au jertfit sume însemnate pentru creștinii din orient; dar nu atât pentru că erau neuniți, cât pentru că erau creștini persecutați de păgâni.

Nu se poate însă tăgădui, că Brâncoveanu a făcut tot ce a putut să împiedece unirea românilor din Ardeal. Se poate să

1) Columna lui Traian. Vol. II, pag. 313.

2) C. Auner. Moldova la Soborul din Florența. Rev. Cat, 1915 pag. 284.

3) Charon. Histoire des Patriarcats Melkites. Roma 1909.

fie că din confesionalism, s'a mișcat Brâncoveanu. Dar e mai probabil, că unirea românilor i-a apărut ca o scădere a influenței lui. Biserica neunită din Ardeal depinzând până atunci de Mitropolia Ungro-Vlahiei, ea sta sub protectoratul Țării Românești. Domnul Brâncoveanu nu lucra din ură confesională, fiindcă unui creștin schismatic nu i-ar fi dat nici odată Împăratul Leopold, la 1688, titlul de Conte al coroanei apostolice ungurești. Ajuns pe tronul Țării Românești, Brâncoveanu obținut titlul ereditar de Principe al Sfântului Imperiu Roman «cu dreptul de consacrație din partea Papii»¹⁾. Se pare că era și decorat cu ordinul Constantinian Sf. Gheorghe. În tot cazul, Constantin Brâncoveanu, al treilea nepot al lui Vodă, se întitulă «Principe al S. Imperiu roman bizantin, conte al sacralului palat al Latrosului, al curții apostolice», iar Radu Cantacuzino a fost chiar Mare Maestru al Ordinului Sf. Gheorghe.

Cap. VI al constituțiunilor ordinului sună astfel;

Pentru a fi membru al ordinului, trebuie:

a) Să depună jurământ de credință și ascultare Marelui Maestru;

b) Să aperse religiunea catolică română, și după puterile fiecăruia să o propage²⁾.

Așa că nu se poate zice sub nici un cuvânt de Constantin Brâncoveanu că a fost adversar al catolicilor. Acțiunea lui în contra unirii românilor din Ardeal, nu e decât un act politic, desigur greșit. De altfel chiar în secolul XVIII, găsim ierarhi români, în împărteșenie cu Roma. Așa la 29 Mai 1729, Mitropolitul Moldovei scrie Papii că P. Bossi l'a învățat să poarte o deosebită „evlavie față de S. Scaun“; și cerând blagoslovenia papală, se roagă a fi numărat printre credincioșii slujitori ai Domnului și ai Vicarului său pe pământ³⁾.

Fanarioții.

VIII. — Dacă românii s'au identificat în totul cu ritul oriental, limba liturgică slavonă constituie un abuz bisericesc și un pericol mare național. Din nenorocire clerul din principate nu era în stare, să simtă acest lucru. A trebuit Papa să iacă unirea cu românii din Ardeal, ca să recapete toți limba românească în Biserică.

Am văzut că Papii din veacul XII, voiau să întemeieze episcopii românești—unite în Principate, dar s'au lovit de reaua

1) Virgil Draghiceanu. Constantin Brâncoveanu, Conte și Principe al S. Imperiu Roman. Conv. Lit. 1915. Pag. 935.

2) Costituzionei del ordo di S. Giorgio. Napoli.

3) N. Iorga. Documente. Rev. Istoria. Martie-Iunie 1916. Pag. 95.

voință a clerului latian și a unгурilor. Cu toate acestea la 1466 Pavel II. întemeiază o episcopie românească la Galați, în Ardeal, și face episcop pentru românii ardeleni pe Vlădica Macarie. După Mihai-Viteazul, episcopia românilor ardeleni, a fost supusă scaunului Ungro-Vlahiei. Vlădica Atanasie, cel ce se uni cu Roma în anul 1700, a fost ultimul episcop de peste munți, care primi hirotonia arhierască în Mitropolia din București. Dar aci, înainte de hirotonie, i-se ceru să iscălească un legământ, prin care se îndatora «ca slujba ce se cântă Dumineca și în sărbători, cât și cea de toate zilele, «să se citească toată pe limba slavonească sau elinească, iar nici într'un chip românește»¹⁾. Dar tot Vlădica Atanasie, la câteva zile după înfăptuirea unirii, ținu «săbor mare în Mitropolia Belgradului» cu «toți protopopii țării Ardealului, cari sunt români» și hotări: «popii să facă slujbă cât vor putea românește»²⁾ „Cât vor putea“, căci nu aveau la îndemână toate cărțile bisericești pe românește.

Clement X, Inochentie XI, Alexandru VII, Inochentie XII și Clement XI, interesându-se de români și ducând la bun sfârșit unirea cu românii din Ardeal, au dobândit, drepturi la recunoștința tuturor românilor. Lor li se datorează că limba română a căpătat pentru vecie, dreptul ei de limbă liturgică.

Și ei au impus limba liturgică, nu numai în bisericile unite cu Roma, dar și în cele neunite. Fără unirea aceasta, nu ajungea limba română să birue limba slavonească și grecească. Nu mai vorbim de foloasele politice și mai ales culturale ce au decurs din unire. Ele sunt prea cunoscute.

Acuzarea că a despărțit pe români în două nu e dreaptă. La început, toți românii ardeleni au îmbrățișat unirea. Au întors pe o parte de români dela unire, unгурii, care înțelegeau ce folositoare e unirea pentru românime și „sârbii neastâmpărați și gata de războiu pentru desfacerea unirii“.

Iată cum scrie un preot neunit, P. I. Popescu Cerna, despre unire. Spune mai întâiu că nu trebuie să se mire neuniții, că un preot român-unit nu vrea să se lăpede de Roma. Și urmează:

„Dacă noi am studia și am cunoaște bine momentul istoric și nevoile cari au provocat unirea unei părți din Biserica românească de peste munți cu Roma, nu numai că nu ne-am mai supăra pe clericul unit, dar n'am mai condamna aspru nici însuși actul unirii.

Căci bine se știe că pe la mijlocul secolului XVI, unгурii și sașii, națiunile necunoscute ale Ardealului, îmbrățișând

1) Iorga, Ist. Bis. Rom. Vol. II. Cap. IV și V.

2) I. Moldoveanu, Acte sinodali, Toma II, Elaj 1872, pag. 121 art. 14.

„reforma“ și mai ales calvinismul, împotriva românilor ortodocși, s'a pornit cea mai groaznică prigonire. Nu era suficient, că ei ca cetățeni erau abia tolerați și în stare de șerbie, dar nu li se mai îngăduia să rămână nici ortodocși. Averile bisericilor fură secularizate în favoarea Principelui și a capilor reformei. Preoții erau supuși la dări și chiar la munci ori maltratați. Mitropoliții ortodocși erau persecutați și destituiți, dacă nu se supuneau hotărârilor capilor reformei, cum e cazul vrednicului Mitropolit Ilie Jorest; ori închiși în temniță și maltratați cum e cazul lui Sava Brancovici.

În sfârșit, sub M. Apaffii II, Biserica ortodoxă ardeleană nu mai avea mitropolit decât doar cu numele. Ea în realitate ea era condusă de superintendentul calvinesc. Aceasta fiind situațiunea Bisericii ortodoxe ardeleni la 1696, când Ardealul trece sub stăpânirea Casei de Austria, de ce ar fi mai stat în cumpăna Teofil, la făgăduiala Împăratului, că dacă face „unirea“, nu numai că Biserica și clerul își capătă independența, dar și credincioșii români se recunosc între cetățenii liberi ai Ardealului ?

Că românii cari au primit unirea au putut trăi încă ortodocși, aceasta se datorește numai luptei disperate dintre uniți și reformați, luptă întreprinsă de reformiști nu atât de focul că le-au luat înainte Roma, cât mai ales de frică, ca nu cumva românii prin unirea cu Roma să capete oarecare privilegii.

Unirea cu Roma a deschis după aceea românilor ardeleni porțile culturii latine, făcându-i conștienți asupra nobleței originii lor și mai ales asupra drepturilor lor în Dacia-Traiană, făcându-i cunoscători Apusului luminat, făcându-i să se simtă mândri că sunt români și îndemnându-i să caute a se scutura de jugul ce-i apăsa. Unirea cu Roma a fost o necesitate a momentului.

„Așa că unirea cu Roma, nu numai că nu ne-a vătămat dar chiar ne-a folosit, cel puțin în mod cultural, și în fond cu prea puține rezerve, n'a fost deloc vătămătoare cauzei naționale române“.

„În 1700, o parte din românii de dincolo, din necesitate, s'au unit cu Roma; mâine, toți românii, din dragoste și din porunca lui Dumnezeu se vor strânge la olaltă în jurul unei singure mese și al unui potir“¹⁾.

Aceasta va fi posibil, pe dată ce toți românii ne vom convinge că Papa numai bine a făcut românilor.

1) «România Viitoare». Ploești, 29 Septembrie 1915.

Secolul XIX.

IX. — În secolul XVIII legăturile dintre Principatele române și Papa, se răcesc cu totul. La aceasta contribuie doi factori. Rusia lui Petru cel Mare, își face un ideal de cucerirea Constantinopolului, iar ortodoxia neunită trebuia să slujească la slavizarea și unificarea tuturor populațiilor creștine din Imperiul Otoman¹⁾. Crucea bizantină ar fi fost menită, să pue în genunchi la picioarele țarului moscovit pe toată raiua otomană. Grecii, la rândul lor, stăpâni pe Biserica și pe Statul românesc, își fac iluzia că prin ortodoxie, vor eleniza toată lumea. Mână în mână, muscalii și fanarioții, un veac și mai bine, prin mănăstiri și prin publicațiuni, luptă să vâre în sufletul românesc ură de Papalitate. Broșuri, de tot felul, învăța pe români, că latinii mănâncă carne spurcată, îngăduesc nuntă între frate și soră, că au drept Papă o femeie, și câte năsbătii pe care nu le explică decât ignoranța timpului. Erbiceanu ne spune, că spre a face pe latini odioși, grecii reînviază obiceiul dispărut de o mie de ani, de a boteza prin afundare, și izbuteau chiar să convingă poporul, că botezul latinilor n'are nici o valoare.

În veacul acesta Ardealul și Țara Ungurească urlă de pe urma certurilor dintre uniți și neuniți. Papii, cari au în față veșnicia, își îndeplinesc cu dragoste misiunea lor față de români. Din școlile papale din Roma, ese Inochentie și Samuil Klein, Petru Maior, Șincai, pleiada aceia de giganți care reînviază românismul pretutindeni, și dă românilor conștiința de noblețea originii lor latine, care le permitea să nădăjdulască la un viitor mare. Dacă cele dintâiu scrieri cu litere latine în românește, le datorim boerilor eșiți din școalele papistășești din Polonia, cele dintâiu cărți tipărite cu literile latine es din teascurile tipografiei din Blaj.

Cu toate că citeau scrierile unor călugări greci, otrăviți de ura împotriva Romei, călugării români erau siliți să deschidă mai ales ceasloavele și scrierile, în care se găsesc lucruri ce îi pun pe gânduri.

Aci află că Sân Petru e „vârf al mărișilor apostoli și piatra credinței”²⁾, „căpetenia Apostolilor”³⁾. Li se spune că lui i-a zis Mântuitorul: „Paște oile mele, paște mielușeii mei”⁴⁾. Ei

1) «Dela 1848, partidul panslavist a definit misiunea istorică a Rusiei în Orient și proiectul de a lega toate statele dunărene de Rusia printr-o legătură comună: Ortodoxia». (C-te Paul Vasili. La Société de Saint-Petersburg. Paris, «Nouvelle Revue» 188, pag. 292).

2) Mineiul din R.-Vâlcea. 1862. Din 29 Iunie. Slava. glas 2.

3) Ibid. Prosomia lui Andrei Perul.

4) Ibid. Slava. glas 4, de Ion Monahul.

este „Verhovnicul mărișilor Apostoli“, „Petre, piatră și temelie“ ¹⁾. Pe el îl cântă ca „pe mai marele Apostolilor, cel dintâiu chemat al lui Hristos“ ²⁾. „De piatra bogosloviei sale, a întemeiat Biserica sa“ ³⁾. Hristos lui Petre „a încredințat temelia Bisericii sale“ și „i-a dat puterile sale de a lega și deslega“ ⁴⁾. El este „întâiul pe scaun șezător“, și „turma lui cea iubită, o au încredințat“ ⁵⁾.

Iar când trece la Papi, în ziua de 2 Ianuarie, află că S. Silvestru, Papa Romei este „Dumnezeiesc Verhovnic al sfinților părinți“ carele „a întărit dogma“;) „Verhovnic al sfintei adunări“ carele „a împodobit scaunul Verhovnicului ucenicilor“ ⁶⁾.

Și peste câteva zile, aud din strană, că S. Petru e „piatra dumnezeieștii mărturisiri“, „pe scaun înainte șezător, lauda Apostolilor“. Aci află că deși „de trei ori s'a lăpădat de Domnul, nimic nu a perit din teologia de mai 'nainte“; căci Petre este „adevărat mai întâiu decât toți apostolii“ „a doua lumină“, „mai marele Apostolilor și descueter al Impărăției cerurilor“. Pe el îl roagă „să strice smintelile Bisericii, dându-i unire“. În cărți grecești ei citeau că Petru a fost în Roma, iar în mineiul acesta află că „din Palestina eșind și lumii predicând, în Roma cea veche a răposat“ ⁷⁾.

În Pravila lui Matei Basarab, pe care o citeau cu toții, vedeau că Mitropolitul Ștefan, în fruntea pravilei, spune că legile și canoanele bisericesti le-au făcut Papii, Patriarhii, Mitropoliții, Impărații și râvna popoarelor. Dacă deschide la „tocmeala șederii înainte“, ei citesc că Roma e întâia și apoi Țarigradul, Alexandria, Antiohia și apoi Ierusalimul. La glava 365, Pravila le poruncește să zică Papii: „Prea Fericit și Prea Sfânt, Intocmai ca îngerii; către Hristos părintele părinților, stăpânul a toate adevăratelor apostolești Biserici“.

Li se vorbea de numai șapte soboare, și Pravila scrie despre soborul al optulea „ce s'au adunat la Florența în anul 1430“, unde „făcură împreunarea, iar kir Marcu Efeseanul stând pușin nu vru să iscălească, dar fără de dânsul alții toți au voit și au iscălit“.

Călugărașii ăștia evlavioși, dar nu prea învățați, când Biserica scapă de greci, și dacă muscalii nu isbutesc să supună

1) Ibid. Lîtei. Stihuri de Ghermano.

2) Ibid. Canon. Cat. I-a, glas 4. Irmos.

3) Ibid. Cat. 4-a.

4) Ibid. Cat. 7-a.

5) Ibid. Din 2 Ianuarie. Alt canon irmos. Cat. 9-a.

6) Ibid. Cat. 8-a.

7) Mineiul din București, 1893, din 16 Ianuarie.

cu totul Sinodului muscălesc, bisericile din Principate, se simt nevoite la începutul veacului XIX să trimită ciraci la învățătură înăuntru.

De Eufrașin Poteca ¹⁾ îl trimite la Diza, într'o universitate papistășească; Dionise Roman ²⁾ și Atanasie Stoenescu, se duc la Pesta în colegiul piariștilor. Popa Vârnay și Mitropolitul Iosif Gheorghian, își fac educația la Paris, în Franța ultramontană. Acelaș lucru îl fac și românii ortodocși din monarhia habsburgică. Gheorghe Lazăr, Popea și alții au studiat la facultatea de teologie catolică din Viena.

Dar totuși în veacul XIX, românii cei mai mulți continuă a se feri de Roma papală. Fuseseră, se vede, prea înlănțuiți de greci, un secol și mai bine, ca să se reculeagă așa iute.

Sentimentele românilor față de papalitate.

X. — Cu toate astea, în secolul XIX, Papii aduc mari servicii românismului. Piu IX dă uniților din Ardeal o ierarhie cu totul independentă, și deschide tot mai largi școlile romane, românilor. De ar fi vrut Șaguna și Hacman, dela 1855, românii din Imperiul Habsburgilor ar fi avut un centru comun cultural și religios; iar progresele lor pe terenul politic ar fi devenit cu totul mai ușoare, Actul acesta a lui Piu IX, folosi și românilor neuniți. Cei ce aveau interes să fie despărțiți pe români, fură siliți să acorde favoruri și românilor neuniți. Bula Ecclesiam Christi fu cauza adevărată a întemeierii mitropoliilor neunite din Sibiu și Cernăuți. Fără de întemeierea Mitropoliei din Blaj, până azi ardelenii și bucovinenii ar fi rămas supuși Patriarhiei sârbești din Carlovitz.

În Principatele române, se lucraseră așa încât se uitase cu totul de existența vechilor episcopii latine. Boerii cu bună credință, semnau anaforale la Vodă, afirmând că nu au existat nici odată episcopi latine în Principate. Și totuși în Moldova, dela Ștefan-cel-Mare, și până la fanarioți, Episcopul latin avea chiar scaun în Divanul domnesc. Papa nu le-a luat în nume de rău românilor rezistența lor, și a continuat să se intereseze de ei. Încă din zilele lui Barbu Știrbey și ale lui Grigore Ghika IX, muscalii se plângeau că catolicismul face progres. Adevărul e că unirea nu făcea nici un progres, dar lumina începea să pătrundă și muscalii presimțeau că tot ce clădiseră cu dibăcie

1) Starețul M-rei Motru.

2) Episcopul Buzăului.

3) Episcop al Romanului, și apoi a Râmnicului.

și nesinceritate în secolul precedent, riscă a se topi la lumina adevărului istoric.

În tot cazul lucrurile merseră astfel, încât sub Vodă Cuza, când grecii declarară Biserica românească eretică și schismatică, se vorbea de unirea cu Roma. Nu avem în mână documente, din cari să putem ști întru cât svonul era întemeiat. Se știe însă că Kogălniceanu era favorabil ideii. Iar Cuza, enervat de grecii dela Patriarhie, ca să se facă plăcut curții ultramontane a lui Napoleon III, se putea gândi serios la unire. Tocmai din cauza asta, coaliția fanariotă face lui Cuza un cap de acuzare, pe tema politicei lui bisericești. Ceeace este sigur că svonurile acestea, și suirea pe tronul României a unui principe romano-catolic, contribuiesc mult ca Patriarhia să devie mai de înțeles. Se ajunge la o tranșacție în chestia organizării Bisericii române, fără ca grecii să mai pue înainte chestia monastirilor închinete.

Grecii nu voiau să audă măcar de autocefalia Bisericii române. Dar a fost destul ca Patriarhia să afle că tratativele dintre Leon XIII și guvernul român ajunseseră la crearea unei arhiepiscopii latine în București și unei episcopii la Iași, pentru ca imediat conflictul iscat de Ioachim III în chestia sfințirii mirului să fie aplanat. A fost destul ca Fanarul să audă, că în tratativele cu Leon XIII fusese vorba despre o arhiepiscopie românească unită la București, pentru ca Ioachim IV să iscălească tomosul autocefaliei.

E vrednic de însemnat că numai atunci Poarta, la 1896, a dat un berat pentru întemeierea unei mitropolii românești pentru românii macedoneni; când Fanarul credea că România tratează cu Vaticanul, pentru o Patriarhie românească-unită la Constantinopole. Și Mitropolitul de veselă amintire. Antim, s'a întors la Fanar, în ziua când s'a știut că acele tratative au fost suspendate.

Se vede de aci serviciile indirecte, dar reale, pe cari Papa le-a adus românilor în secolul trecut.

Un mare serviciu a făcut Leon XIII istoriei românești, deschizând larg arhivele Vaticanului, cercetărilor române,

Concluzie.

X. — Primul cronicar român se arată măhnit pentru că n'a izbutit unirea încheiată la Florența. El spune că de vină e „pizma grecească”¹⁾. Cantemir are cuvinte aspre împotriva

1) V. A. Urechia. Operele lui Miron Costin. Vol. I. Pag. 361.

Mitropolitului Teoctist al Moldovei, cel care isbuti să facă pe moldoveni să rupă unirea dela Florența, îl numește „ziditorul barbariei, în care zace și acum Moldova“. Sunt destul de cunoscute sentimentele filocatolice ale marelui cronicar Miron Costin.

Bollac, plânge în versuri, ruperea de Roma papală.

„ . . . fuseși greșită tare
 „De te rupseși de Roma. Și ritul cel grecesc
 „El este vină mare, de n'afli mângăere
 „In sânul casei tale ¹⁾).

Dumitru Bolintineanu, carele nu a fost numai un poet de seamă și un prozator ales, dar și un om public, patriot mare și Ministru al Cultelor și de Afaceri Străine, al lui Vodă Cuza, se ocupă în scrierile lui de chestiile bisericesti. El înfruntă pe greci, fiindcă se încearcă să desnaționalizeze pe românii macedoneni. Vorbește despre un fel de prooroc „ce se numea Sfântul Cosma“ și care „cutează să arunce anatema pe toți românii care vor mai vorbi românește. Anatemă care-i sperie... și din patruzeci și patru de sate române din Zagor, numai patrusprezece au mai rămas să vorbească limba română“ ²⁾. Se arată foarte aspru cu grecii neuniți. „Când spusei călugărilor că la noi poporul este mai înainte în civilizație... că la noi orice rit ori lege este tolerată și că toți sunt înaintea lui Dumnezeu ca oameni, nu ca niște câini, călugării nici nu puteau să ne creadă“ ³⁾.

„Monahismul oriental — zice Bolintineanu — pare că s'a înlăturat dela nobila lui misie. El nu poate să fie lumina.. Nu poate să fie un sprijin... Trebuie să se reformeze, sau să cază dela sine. Progresul îl înspăimântă.. actualitatea îl nemulțumește. Clericii ritului oriental sunt ignoranți și aceea este mai rău, au perdut chiar acea credință primitivă a sihaștrilor vechi“ „In Apus e lumină“ ⁴⁾. In „Călătoriile la Ierusalim și Egipt“ după ce spune mai întâiu cât de prost i-au primit călugării greci, arată cum a mers la vizită la Patriarhul latin. „El ne primi foarte bine; e om foarte învățat și înțelegător“ „ne invită să mergem să ședem la schitul catolic, unde ne promite toată mulțumirea“. „Curățenie și rânduială domnea acolo... ca la un

1) Dem. Cantemir. Descriptio Moldaviae. Pag. 152.

2) D. Bolintineanu. Călătorii. Minerva, București 1915, Vol. II P. 45.

3) Ibid. Vol. I. Pag. 195.

3) Ibid. Vol. II. Pag. 121.

otel de mână întâlu. După un nou ordin al Papii, călătorii sunt ospătați aci douăzeci de zile, fără să se ia dela nimeni nici o lăsca pentru ospitalitatea dată ¹⁾“.

Dobrescu, spune că „dacă dependența bisericească de ritul latin s'ar fi menținut“, „fără îndoială. ritul latin și legăturile cu Roma, ar fi determinat altfel soarta țărilor acestora, și mai ales soarta elementului latin din aceste locuri“ ²⁾).

Iorga afirmă, la rândul lui că, „adoptarea cotelicizmului ar fi fost pentru noi o mare binefacere și ar fi dat poporului nostru, bine înzestrat, o civilizație cel puțin egală cu a Poloniei și Ungariei“ ³⁾).

Despre unirea ardelenilor, dela 1700, „toți suntem de o părere: că este cel mai de seamă bine cultural din trecutul nostru“ ⁴⁾ scrie Lepădatu.

Titu Maiorescu declară că prin unire „românii transilvăneni au ajuns în cetatea eternă, unde a reînviat în ei sentimentul gînteii latine, revărsându-se asupra noastră a tuturora“ și „aceasta a fost o fericire“ căci „a înălțat neamul întreg“ ⁵⁾).

Am putea să continuăm cu citatele în acest sens. Mă mulțumesc să reproduc câteva rînduri ale profesorului Ursu, dela Universitatea din Iași, Dănsul spune că „dacă am fi intrat și noi în sfera religioasă a Papiilor“ „alta ar fi fost soarta noastră“ căci „ne-am fi putut realiza de mult misiunea noastră istorică“ ⁶⁾).

XII. — Faptele și mărturisirile adunate până aci sunt suficiente. Știința pozitivă nu mai are nevoie de altele, pentru ca să stabilească următoarele axiome:

1. Românii din Dacia Trăiană, au fost creștinați în secolul IV de episcopi și misionari latini, cari le-au dat ritul latin și i-au legat canoniceste direct de Patriarhia Apusului.

2. Românii au fost trecuți sub altă patriarhie și la ritul oriental, cu sila, de bulgari.

1) Ibid. Vol. I. Pag. 711.

2) Curs de Istoria Bisericii Române. Fasc. II. Pag. 85-6.

3) Studii și documente. Vol. I. și II. Pag. XLVI.

4) Al. Lepădatu. Un Prinț al D. A. Sturdza, la împlinirea celor 70 de ani. Petre Ianoș. Pag. 316.

5) Articolul din „Familia“, la jubileul de 40 de ani al revistei.

6) Articolul din „Românul“ din 20 Octomvrie 1912.

3. Papii niciodată nu au încetat a se interesa de români, și a le face bine.

Față cu aceste constatări ale unui adevăr istoric ce nu suferă contradicție cinstită, cititorul ar rămâne nedumerit de ce românii, cei mai mulți, stăruiesc să rămână depărtați de Papa; dacă nu ar ști:

1. Că indeferentismul general, îi împiedecă să dea chestiunilor religioase importanța ce merită.

2. Că mulți cred încă în legenda că unirea ar pune în pericol ritul oriental, la care românii țin ca la sufletul lor; și că Papii ar fi adversari ai naționalismului românesc.

3. Că politicianii se feresc a se atinge de chestia religioasă, fiindcă le lipsește mai tuturor o directivă în politica bisericească.

(sîrșit)

STATUL.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Teoriile moderne și doctrina Bisericii.

În românește după *Le Fur* prof. la facultatea de drept din Paris, de Dr. Ion Sălăgianu.

(continuare).

Aceste sunt realități pe cari e util să le cunoaștem pentru ca să nu ne impresionăm de formele vagi. Poporul a vorbit! Națiunea și-a spus cuvântul! Iar când aprofundezi chestiunea găsești decisiuni aduse de trei sau patru sute de persoane, adeveseori chiar de câteva zeci, grație sistemului scandalos, practicat numai la Camera franceză, de *a vota prin proclamațiune* îngăduindu-se unui deputat de a pune în urmă buletinele alor 20 sau 30 dintre colegii lui absenți deci dintre cari nici unul n'a urmărit desbaterile cari au precedat votarea. Căci în Franța cetățeanul nu poate să voteze prin procură însă membrilor Camerii le este permis și aceasta.

Vedem că pe terenul faptelor această formulă în aparență paradoxală pe care o pretindea suveranitatea națională, care nu era de la început o suveranitate, că urmare nu era nici na-

țională, este în întregime justificată. Va fi ușor — întru cât nu vă pare prea lungă expunerea aceasta — de a face aceeași probă pe terenul juridic, căci teoreticienii ei nu au putut-o nici odată lăstifica. Nu putem încerca întotdeauna a invoca dreptul celui mai tare cași revenind poporului fiindcă reprezintă forța numărului : căci aceasta e mai mult o chestiune de fapte de cât de drept, iar de cele mai multe ori faptele sunt false ceiace s'a văzut, și în cursul secolelor și ceiace încă și astăzi e posibil pe lângă armamentele perfecționate ale Statelor moderne cu armată disciplinată și foarte puțin numeroasă. De câte ori pornim dela Contractul social imaginat de Rousseau noi îndrăz- nim să ne gândim la evocarea lui tot mai puțin, căci nu este nimic mai bine lămurit și conștient în subconștientul nostru ca imposibilitatea de a găsi o atare contractare la originea ori- cărui stat modern sau vechiu (ceiace aderenții acestei teorii, astăzi — mai modești fiind — se mărginesc să o considere o quasi contractare) ba mai mult dacă am fi dintre aceia cari ar admite- aceasta, știind că contractul e reziliabil nu am avea cu ce să răspundem anarhiștilor cari nu urmăresc altceva de cât *desfacerea acestui contract social*“.

Răspunsul pe care obișnuesc astăzi să-l lanseze teoreticienii su- veranității naționale (Dnii Esmein și Villey) este următorul: toți oamenii fiind egali, nimeni nu are dreptul de a comanda celui- lalt căci puterea aparține tuturor (*nu împreună*.) Nimic mai con- testabil și inexact din toate punctele de vedere. Pornind chiar, dela valoarea egală atribuită tuturor indivizilor în exercitarea co- mandamentului și radiând orice competență și capacitate ne- găm o evidență contrarie și singură reală. Mai departe de câte ori considerăm că puterea este un ce necesar și ca urmare nu poate aparține nimănu ci prin ea însași aparține tuturor, acea- sta aserțiune nu e nimic mai probabilă. Ajunge pentru răstur- narea acestei teorii imposibile aplicarea *celeiși raționament* altor funcțiuni sociale tot atât de necesare, bunăoară ; profesora- tul, advocatura, asistența medicală etc. și vom vedea unde ajungem. Dece căutăm o altă justificare pentru cea mai importantă și mai delicată funcțiune, aceia a guvernării ?

Din ideia guvernării nu putem scoate de cât singura con- cluziune — fundamentală și irefutabilă — că guvernarea e necesară în oricare societate și că societatea trebuie puterea pentru guvernare să o extragă din ea însași (aceasta e autar- chia grecilor vechi), ceiace nu înseamnă că titularul puterii este designat, cu atât mai puțin putând fi aceasta poporul. Faptele ne dovedesc că puterea tuturor este o imposibilitate practică, o

ideologie pură care în principii teoretice a precizat un sistem condamnabil, desavuat de însași natura lucrurilor.

* * *

De drept cași de fapt, noțiunea suveranității naționale, indivizibilă și nelimitată, așa cum ea a fost multă vreme considerată, nu mai poate fi susținută. Prin ceiace nu vom putea nega că o sărâmă de adevăr nu se ascunde înfrânsa. Ar fi prea deprimant ca o greșală atât de generală să nu fie sprijinită pe o logică originar acceptabilă.

Intr'adevăr există o necesitate absolută a unui control exercitat asupra puterii, o anumită *supraveghere a guvernanților asupra guvernanților*.

Experiența ne arată că prea adeseori puterea servește interesele detentorilor săi, iar tot din aceeași experiență cunoaștem necesitatea impetuoasă pentru societate a ființării unei autorități exercitată în interesul tuturor. De aici urmează că suveranitatea națională nu rezidă în dreptul de a governa — ceiace este imposibil prin natura de colectivitate a națiunii — ci în *dreptul de a pretinde o bună cărmuire*. Raporturile reciproce dintre guvernanți și guvernați — puterea de ocârmuire și cea de control — sunt în cazul acesta în funcție de organizația tehnică pe care nu o putem designa a priori, fiind acesta de altă parte susceptibilă de forțe variate forme, cum le pretind vremurile, țările, civilizația și organizațiile etatice învecinate. Astăzi toate statele civilizate au regim constituțional în formă reprezentativă sau adeseori în aceia a guvernamentării directe (plebiscit ori referendum). Ceiace este foarte ușor de explicat.

Dacă în efecte puterea e necesară ea nu este de cât un mijloc pentru ajungerea binelui comun. Alături de drepturile guvernanților există și cele ale guvernaților aceștia, legitimați putând refuza obediința când cei dintâi încearcă să-i constrângă la acceptarea faptelor injuste. Dar atunci când drepturile guvernanților sau guvernaților sunt împinse la extreme, guvernarea și controlul guvernării oscilează între despotism și anarhie. Scopul fiecărei presiuni politice este de a obține adeziunea guvernaților la măsurile luate de guvernanți, bine înțeles toate acestea în vederea binelui public, acceptându-se adeseori cași ultim argument lupta detestabilă dintre cetățenii *pe cari ocupațiunile lor îi reclamă pacinici*. Iar aceasta gâlceavă cetățenească servește admirabil interesele guvernanților, de a putea impune ordinele lor tuturor, evitând rezistența care poate ușor degenera în revoltă sau chiar în revoluție. Ei vor fi deci constrânși a-

consulta, *îndatăce* poporul ajunge conștient. de forța sa, la început numai asupra unor chestiuni destul de puțin frecvente, spre exemplu stabilirea unor impozite noi asupra cărora guvernării se consfătuiau până atunci, numai cu notabilitățile; mai târziu aceste consultații se obișnuiesc din ce în ce mai frecvente și mai generale, iar la un moment dat s'a ajuns la puterea legislativă exercitată prin reprezentanți numiți, sau aleși printr'un sufragiu extins, în concurență cu puterea regală. Ultima formă a manifestării consensului guvernaților este cea parlamentară, în unele țări regimul reprezentativ — direct.

În toate țările mai mult sau mai puțin, cetățenii nu au obținut de cât ceia ce au știut să reclame și câteodată să impună. A putea găsi o legătură de unire între consiliuțiunile actuale statornice și respectuoase pentru drepturile tuturor de o parte iar de cealaltă, între exercițiul dreptului de rezistență cetățenească — care poate îndrepta ușor spre anarhie așezământul constituțional — ne pare paradoxal și cu toate acestea este un fapt incontestabil dat fiind compromisul ideal (la aparență) dintre aceste puteri divergente (autoritatea de stat constituțională și rezistența cetățenească). *Istoria politică a statelor Europene, cu succese alternative, nu este decât lupta, uneori latentă alteori violentă, dintre guvernați și guvernanți, fără a se putea realiza niciodată un echilibru stabil.* Limita de care trebuie întotdeauna să țină seamă cetățenii, în acest conflict, este de a nu urmări anihilarea dreptului de guvernare. Ei nu trebuie să uite că societatea este avizată la autoritatea și că *legi superioare există peste popoare cași peste regi.* Cea mai fericită reușită a unei constituții e tangibilă atunci când repartitia acestor puteri este echilibrată existând un regim electoral înțelepțeste întocmit din care epană o putere legislativă capabilă de legiferări perfecte aplicate de organe imparțiale și competente. *Iar pentru aceasta, își are oamenii săi fiecare popor.*

Deci, o puterea limitată prin scopul său — binele comun — fie a cetățenilor obediinți, fie a unor reglementări asupra cărora au fost consultați reprezentanții lor, iată ceia ce istoria și știința politică modernă, bine îndepărtată de vechile teorii aprioristice ale drepturilor divine regale și naționale, ne obligă să cercetăm și să cunoaștem. Este frapant a observa armonia complectă a acestor revendicații ale științei politice cu principiile bisericii, așa cum asupra acestei chestiuni le-au fixat ultimii Papi.

* * *

Leon al XIII-lea în numeroase enciclice a afirmat că toate formele guvernării — monarhie, aristocrație, democrație, — sunt legitime în sine, și că ele sunt indicate, ca și preferabile pentru un stat determinat, de așa numitele „circonstances historiques“ Iar în ce privește legitimarea unei puteri, nu interesează într'atăta originea sa cât usanțele sale bune și dorite. În vederea scopului esențial de atins — binele comun — onestă propășirea societății, oamenii investiți cu autoritatea sunt însărcinați a face un serviciu căci o funcțiune publică este o sarcină și nu un izvor de benefii *A governa nu e un mijloc, ci un scop.* Iar acela care își formează alte idei despre guvernare este un rebel în contra legii morale, cum zice sfântul Toma. Iată-ne mult îndepărtați de teoreticienii absolutismului Hobbes, Rousseau și Kant, căci a respinge absolutismul nu însemnează a nega autorității respectul cuvenit.

Autoritatea trebuie respectată pentru că nu există în vederea răului ci a binelui — zice sf. Paul. Ea este paza ordinii. *Dar ordinea impusă prin forța brutală, îndepărtează autoritatea de justiție și caritate — două caracteristice esențiale și imperative pentru ori care act de guvernământ.* Apoi nici ordine nu este în cazul acesta sinonim cu liniște. În țările creștine, cum se zicea mai înainte, sau acolo unde guvernele se inspiră din aceste învățături națiunile de mai sus pot fi susținute urmându se formulă lui Dnu al XI „pacea lui Cristos prin oblauduirea lui Cristos“ — un ideal din nefericire vecinic îndepărtat de omenirea trudită.

Ori, abandonând toate aspectele înșelătoare pentru a cunoaște adevărul fundamental, nu putem nega că în aceasta concepție papală, cu o vechime de mai multe secole, se ascunde sâmburele și rezultatul la care a ajuns știința politică și juridică modernă. Demnitatea umană, egalitatea de drept, *dreptul obiectiv sau național* (căci astăzi sunt preferate aceste terminologii celeia de *drept natural* întemeiat pe justiție și nu pe forța sau voința arbitrară a guvernanților, negarea suveranității absolute a Statului considerat numai cași un ansamblu de servicii publice de împlinit, necesitatea pentru popoare de a ține seamă de circumstanțele istorice în vederea adoptării unei forme de guvernământ, *toate aceste teorii, demonstrații, rezultate ale sociologilor, juriștilor, publiciștilor moderni sunt identice cu cele ale bisericii, care cu mult înaintea lor le-a proclamat le-a susținut.*

Luăm operele unui jurist francez de astăzi, dintre cei mai reputați, pozitivist de marcă, apărându-se adeseori pe nedreptul de a fi gândit vreo dată la metafizică, și veți găsi exact aceleași

idei, uneori greșeli de metafizică, amputate din ideologia noastră și despoiate de ceiace le desăvârșește soliditatea. Iar aceste te-meinice adevăruri, ce loialitate, nici dl *Duguit* (pentru că despre el e vorba) nu le poate nega, cași rezultante ale deducțiilor sale — ceiace este cu atât mai frapant și miraculos — atunci când el recunoaște cași irefutabilă *teoria justiției* a sfântului Toma. Deja înaintea lui *Duguit*, un agnostic complex, germanul *Ihering*, cel mai mare jurisconsult al secolului XIX, nu a putut ascunde admirațiunea lui profundă în fața revelațiunilor cari i le-a descoperit opera acestui siânt Toma, căinduse amar de ignoranța cu care l-a tratat prea multă vreme. Iată ceiace igno-rează, sau mai bine zis, vrea să ascundă marea parte a gândi-torilor secolului nostru.

Știința actuală cea mai pozitivă, cea mai agnostică, dar întemeiată pe experiențe, ajunge cu exactitate în cele mai multe cazuri a confirma ceiace biserica a afirmat prin eminenții săi filosofi. Același fapt este tot atât de vizibil și coincidența poate încă și mai remarcabilă în ceiace privește nouile teorii asupra societății internaționale în raporturile sale cu statul, care după cum este astăzi despoiat de pretenția suveranității absolute în relațiile cu particularii, tot astfel e pe calea de a perde în rapoorturile cu celelalte state, această independență absolută, a cărei afirmare a fost leitmotivul întregii științe laice din secolul al XVI-lea până în al XIX-lea.

Paris, Nov. 1928.

Dr. ION SĂLĂGIANU.

Nu este mai mare durere de cât, a'ți aduce aminte de timpul fericit, când ești în mizerie.

Dante.

Rusia — Comisariatul sovietului municipal din Leningrad, a publi-cat concurs prin licitație, pentru transformarea și adaptarea Bisericii ma-rinarilor, în local de teatru și cinematograf.

Redactor responsabil: Prof. ION TEIUȘAN. Beiuș — Bihor.

TIPARUL TIPOGRAFIEI „D O I N A” BEIUȘ 1929.

Biblioteca Intelectualului

- Dr. I. Bălan — — *Limba cărților bisericești. Blaj.*
" " — — *Viața Domnului N. I. H. "*
" " — — *Noul Testament*
I. Lupaș — — *Epoc. Princ. în Ist. Rom. Astra p.139*
Dr. G. Cristescu — — *Perc. Mist. (psihol. relig. 20 lei Sibiu*
" — — *Isus în Viața Modernă 25 lei "*
" — — *Mai apr. de Tine, Doamne 100 lei "*
Dr. Pascu — — *La Philol. Roum. (1774-1922) 40 lei*
O. Ghibu — — *Ardeal. în Basarabia. pag. 260. Cluj.*
Agârbiceanu — — *Legea Trupului. Alcalay, București.*
" — — *Legea Minții " "*
Papini (tr. A. Marcu) *Viața lui Hristos (Cult. Națională)*
Rădulescu Motru *Psihologie*
" *Introducere în Metafizică*
Arhim. Scriban — *Mica Biblie*
Scriban-Lăzărescu *Les Aut. chrét. dans la Lit. française.*

INSTITUTUL N. D. de SION

111 str. Domnească

GALAȚI.

Cetiți „CREȘTINUL ACTIV“

„Pe urmele lui Hristos“ din sec. al XX-lea.

Edit. „Observatorul“ — Beiuș — Prețul: 30 Lei.